CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

महेन्द्र-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

वाल्मीकि विद्यापीठ

त्रिवार्षिक-शास्त्रिस्तरीयः पाठ्यक्रमः

(तृतीयखण्डः)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

महेन्द्र-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

शास्त्रिस्तरीयः पाठ्यक्रमः
(तृतीयखण्डस्य)

प्रकाशकः
महेन्द्र-संस्कृत-विश्वविद्यालयः
बेलझुण्डी, दाङ्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

संस्करणम् - प्रथमम्

प्रकाशितप्रति - २०००

प्रकाशनकालः - २०५४ आषाढः

मूल्यम् - . ३३।-

मुद्रकः - नेपाल प्रिन्टर्स एण्ड ट्रेडर्स सहकारी लि.
डिल्लीबजार, काठमाडौं ।
फोन नं. ४२७४५६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

विषयसूची
(तृतीयखण्डस्य)

क्र.सं	विषय	पृष्ठाङ्काः
१.	शुक्लयजुर्वेदः	१-७
२.	नव्यव्याकरणम्	८-१३
३.	सिद्धान्तज्यौतिषम्	१४-१८
४.	फलितज्यौतिषम्	१९-२१
५.	नव्यन्यायः	२२-२६
६.	प्राचीनन्यायवैशेषिकम्	२७-३३
७.	साहित्यम्	३४-४०
८.	इतिहासपुराणम्	४१-४६
९.	पूर्वमीमांसा	४७-५५
१०.	शाङ्करवेदान्तः	५६-६०
११.	धर्मशास्त्रम्	६१-६४
१२.	सर्वदर्शनम्	६५-७२
१३.	तन्त्रम्	७३-७७
१४.	बौद्धदर्शनम्	७८-८२
१५.	नेपाली "ख"	८३-९४
१६.	Political Science	९५-१००
१७.	Economics	१०१-१०९
१८.	हिन्दी	११०-११२
१९.	मैथिली	११३-११६
२०.	Optional English	११७-१२१
२१.	Mathematics	१२२-१४१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्रिवार्षिक-शास्त्रिस्तरीय-पाठयक्रमस्य संक्षिप्तविवरणम्

क्षेत्रम्	विषयाः	प्रथमखण्डे		द्वितीयखण्डे		तृतीयखण्डे	
		पत्रम्	पूर्णाङ्कः	पत्रम्	पूर्णाङ्कः	पत्रम	पूर्णाङ्कः
अनिवार्यम्	अंग्रेजी/वै.सं-रचना	प्रथमम्	१००	द्वितीयम्	१००	-	-
	नेपाली	-	१००	-	-	-	-
	संस्कृतम्	-	१००	-	१००	-	-
क वर्गे	शुक्लयजुर्वेदः	प्रथमम्	१००	तृतीयम्	१००	पञ्चमम्	१००
	नव्यव्याकरणम्	द्वितीयम्	१००	चतुर्थम्	१००	षष्ठम्	१००
	साहित्यम्						
	सिद्धान्तज्यौतिषम्						
	फलितज्यौतिषम्						
	प्राचीनन्यायः						
	नव्यन्यायः						
	शाङ्करवेदान्तः						
	पूर्वमीमांसा						
	इतिहासपुराणम्						
	सर्वदर्शनम्						
	धर्मशास्त्रम्						
	तन्त्रम्						
	बौद्धदर्शनम्						
ख वर्गे	नेपाली/अंग्रेजी	प्रथमम्	१००	तृतीयम्	१००	पञ्चमम्	१००
	हिन्दी/मैथिली	द्वितीयम्	१००	चतुर्थम्	१००	षष्ठम्	१००
	अर्थशास्त्र,						
	गणित/						
	राजनीतिशास्त्र						

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शुक्लयजुर्वेदः

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम् -

१- इष्टिपशुसोमयागमन्त्रार्थज्ञानयुताया जनशक्तेरुत्पादनम्,

२- श्रौताधानसहितसाङ्गश्रौतयज्ञस्वरूपज्ञानोत्पादनम्,

३- स्वरवैदिकप्रयोगज्ञानोत्पादनम्,

४- स्मार्ताधानकर्मसंस्काराणां प्रयोगात्मकशास्त्रीयज्ञानोत्पादनम्,

५- वेदशाखाविषयकज्ञानोत्पादनम्,

६- छान्दसस्वरसंस्कारनियमविषयकज्ञानोत्पादनम्,

७ - संहितापदक्रमसहितजटाद्यष्टविकृतिपाठनियमज्ञानम्,

८- वैदिकशब्दकोषतन्निवर्चनदेवतापदार्थादिज्ञानार्जनम्,

९- विधिभागगतविशेषज्ञानोत्पादनम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - अग्नीषोमीयादिचरकसौत्रामण्यन्तनिरूपणम् ।

प्रकरणविभाजनम्

१-	अग्नीषोमाद्यादित्यग्रहणान्तमन्त्रार्थाः	३०
२-	वाजपेयादिचरकसौत्रामण्यन्ता मन्त्रार्थाः	१०
३-	पिण्डपितृयज्ञादिनिरूपणम्	२०
४-	सोमयागनिरूपणम्	३०
५-	अग्निष्टोमप्रयोगज्ञानम्	१०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

शुक्लयजुर्वेदमाध्यन्दिनसंहितायाः महीधरभाष्यसहितेषु ६-८ अध्यायेषु निर्दिष्टा ६० मन्त्रार्था :।

ते च यथा - १, २, ४, ५, ६, ७, ८, १२, १३, २३, २५, २७, २८, २९, ३१, ३४, ३५, ३६, ३७, तमश्चेति संहत्य १९ मन्त्रार्थाः।

सप्तमेऽध्याये - १, २, ४, ५, १४, १९, २४, २६, ३४, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४८, तमश्चेति संहत्य १७ मन्त्रार्थास्तथाचाष्टमेऽध्याये - १, २, ३, ६, ७, ८, ११, १२, १४, २२, २७, २८, २९, ३१, ३२, ४१, ४२, ४३, ५२, ५५, ५६, ६१, ६२, ६३, तमश्चेति संहत्य २४ मन्त्रार्थाः।

(ख) प्रकरणे

महीधरभाष्यसहिताया माध्यन्दिनसंहितायाः ९-१० अध्याययोर्निर्दिष्टमन्त्रार्थाः

नवमेऽध्याये -१, ६, ७, ८, ११, १४, १५, १६, १८, २१, २५ २९, ३७, ४०।

दशमेऽध्याये - १, २, ३, १०, ११, १२, १३, १५, २४, २६, २७, ३३, ३४, तममन्त्रार्थाश्चेति द्वयोः संहत्य ३० मन्त्रार्थाः।

(ग) प्रकरणे

कर्कभाष्यसहितस्य कात्यायनश्रौतसूत्रस्य ४-६ अध्यायेषु निम्नाङ्किता विषयाः

चतुर्थाध्याये

पिण्डपितृयज्ञ-दर्शेष्टि-धर्मातिदेश-दाक्षायणयज्ञ सर्वकर्म-सूपांशुदेवताऽऽग्रयणान्याधानतनूहविर्विधान-पुनराधान-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वात्सप्रक्षुल्लकबृहदुपस्थानप्रवासाद्युपस्थानाग्निहोत्रहोमविधि-निरूपणानि ।

पञ्चमाध्याये

चातुर्मास्ययज्ञान्तर्गतवैश्वदेवादिपर्वतदङ्गभूतपित्र्येष्टि-त्र्यम्बकेष्टिविधानमित्रविन्देष्टिनिरूपणानि चेति ।

षष्ठाध्याये- निरूढपशुबन्धयागस्य सामान्यपरिचयः, पदार्थनिरूपणञ्चेति ।

(घ) प्रकरणे

कर्कभाष्यसहितस्य कात्यायनश्रौतसूत्रस्य ७-११ अध्यायेषु श्रौतयागानुष्ठानक्रमः, सौमिकाधानाग्निष्टोमकालर्त्विग्-वरणर्त्विग्गणनिरूपणदेवयजनलक्षणमण्डपनिर्माणदीक्षाभेदर्तु-कालादिमर्यादास्थापनयूपच्छेदनाप्सुदीक्षाविधानौदग्रभणहोम-दीक्षाभेदगतव्यवस्थितविभागवाग्विसर्जनदीक्षितव्रतव्यवस्था-प्रायश्चित्तविधिदीक्षितकर्तव्यनिरूपणप्रायणीयेष्टि-दीक्षणीयेष्टिसोमक्रयणलक्षणसोममानसोमपणनपूर्वक-सोमक्रयणसुब्रह्मण्याह्वानकृष्णसारङ्गपश्वान-यनाऽसन्द्याहरणातिथ्येष्टिनिरूपणमदन्त्युपसर्जन्यधिश्रयण-परिधिप्रस्तरविधृतिबर्हिर्विधानतानूनप्त्राज्यग्रहणतानून-प्त्राज्याभिमर्शनसोमाप्यायनप्रवर्ग्योपसदाचरणप्रवृद्धोप-सदन्तर्भावनान्तःपात्यशङ्कुखातनमहावेदिकरणप्रउगोपर-वखननाधिषवणफलकनिधानौदुम्बरीशाखामानतदुच्छ्रयण सदोमण्डपमानस्तोमायनसवनीयपशुविभागयूपवर्धनपशु-बन्धनपत्नीयूपोच्छ्रयणत्वाष्ट्रवानस्पत्यपशुविधानवसतीवरी-ग्रहणतद्द्रोणकलशसमीपासादनसुत्याकर्मक्षुल्लमहाभिषव-सौमिकपात्रासादनसोमाहुतिशेषभक्ष्यप्रकारावभृथेष्टिब्रह्म-कर्मनिरूपणान्ता विषयाः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ङ) प्रकरणे

अग्निष्टोमपदार्थक्रमस्तत्राध्वर्यवपद्धतिमनुसृत्याध्वर्युकर्तृक-विशेषकर्मानुष्ठानप्रकारश्चेति ।

पाठ्यग्रन्थाः

१- शुक्लयजुर्वेदमा.संहिताया महीधरभाष्यम् ६-१० अध्यायान्तम् ।

२- कात्यायनश्रौतसूत्रम् (कर्कभाष्योपेतम्) ४-११ अध्यायान्तम् ।

३- अग्निष्टोमपद्धतौ, आध्वर्यवपद्धतिः

सहायकग्रन्थाः

(क) काण्वभाष्यम् ।

(ख) आपस्तम्बश्रौतसूत्रम् ।

(ग) कात्यायनश्रौतसूत्रस्य सरला भूमिका ।

षष्ठं पत्रम् पूर्णाङ्काः १००

पाठ्यांशनाम - छान्दससंस्कारादिवोधपूर्वकमन्त्रब्राह्मणार्थनिरूपणम् ।

प्रकरणविभाजनम्

१-	मन्त्रार्थावगतिः	२०
२-	मन्त्रार्थाऽवगमः	३०
३-	छान्दससंस्कारादिवोधः	२०
४-	अवग्रहादिनिरूपणम्	१०
५-	ऐष्टिकविधिनिरूपणम्	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

महीधरभाष्योपेतायाः शुक्लयजुर्वेद्माध्यन्दिनसंहितायाः ११-१२ अध्याययोरधोङ्कितमन्त्रार्थाः

एकदशाध्याये - १-४, ७, १३, १४, १६, २७, ३०, ३३, ३४, ३८, ४२, ४४, ४५, ५०-५२, ५६, ६८, ७०, ७३, ७९, ८०, ८३ तथा

द्वादशाध्याये - १, ३, ९, १०, ११, १२, १४, १८, २२, ३१, ३६, ३७, ३८, ४४, ४८, ५४, ६६, ६७, ७१, ७५, ७६, ७९, ८०, ८५, ८६, ८९, ९५, १००, १०८, ११२, ११४, ११५, ११६, ११७ तमश्चेति द्वयोः संहत्य षष्टिमन्त्रार्थाः ।

(ख) प्रकरणे

महीधरभाष्यसहितायाः माध्यन्दिनसंहितायाः १३-१५ अध्यायेषु निम्नाङ्कितमन्त्रार्थनिरूपणम्

त्रयोदशेऽध्याये - १, ३, ४, ६, ८, १४, १५, १७, १८, २०, २३, २७, २८, २९, ३२, ३३, ३४, ३५, ३६, ३७, ३९, ४० तमश्चेति २२ मन्त्रार्थास्तथा

चतुर्दशाध्याये- १, २, ८, ११, १३, १७, १८, २६ तमश्चेति १० मन्त्रार्थास्तथापञ्चदशाध्याये - १, २, ८, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६, २७, २८, २९, ३०, ३१, ३२, ३५, ३६, ३७, ३८, ४६, ५४, ५५, ५६, ६१, ६२, ६३ तमश्चेति संहत्य २७ मन्त्रार्थाः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

उव्वटभाष्यसहितस्य शु.य.प्रातिशाख्यस्य ३-४ अध्याययोः निम्नाङ्कितसूत्रविषयाः-

तृतीयाध्याये - १–४०, ४२-४५, ४८, ५६, ६४, ७०, ८०, ८५, ८६, ९६, ९७, १११, १२०, १३४-१४५, १५० तमञ्चेति ६९ सूत्राणि तथा -

चतुर्थाध्याये - १-२०, २९, ३३, ३४, ३६, ३७, ४१, ४५, ४६, ४८, ५०, ५२, ५३, ५६, ५९, ६०, ७९, ८९, ९१, ९३, ९४-१०४, १०८-१२२, १३१-१४१, १६६, १७४, १८०, १८८, १९१-१९५ तमञ्चेति ८४ सूत्रार्थाः ।

(घ) प्रकरणे

उव्वटभाष्यसहितस्य शु.य. प्रातिशाख्यस्य ५-८ अध्यायेषु निम्नाङ्कितानि सूत्राणि -

पञ्चमाध्याये - १, ७, ८, १४, २६-२८, ३७-३९, तमश्चेति १० सूत्राणि ।

षष्ठाध्याये - १, २, ३, ४, ६, ११, १२, १४, २५, २७, तमश्चेति १० सूत्राणि ।

सप्तमाध्याये - १-१२, सूत्राणि तथाऽष्टमाध्याये १, ६, ७ सूत्राणि चेति ।

(ङ) प्रकरणे

शतपथब्राह्मणस्य प्रथमकाण्डस्य सायणभाष्यसहितस्य निम्नाङ्किता विषयाः

प्रथमाध्याये-

व्रतोपायनहविर्निर्वापपवित्रच्छेदनकृष्णाजिनादानफलीकरणान्तो विधिः ।

द्वितीयाध्याये - पेषणादिवेदिकरणान्तो विधिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तृतीयाध्याये-
स्रुक्सम्मार्जनजुह्वादिष्ववयवकल्पनेध्मादिप्रोक्षणपरिधिनिधान-
सामिधेन्यनुवचनसंख्याविधानान्तो विधिश्चेति ।

पाठ्यग्रन्थाः

१- शुक्लयजुर्वेदमाध्यन्दिनसंहितायां महीधरभाष्यम् ११-१५ अध्यायान्तम् ।

२- शुक्लयजुः प्रातिशाख्यम् ३-८ अध्यायान्तम् ।

३- शतपथब्राह्मणम् - १-३ अध्यायान्तं सायणभाष्योपेतम् ।

सहायकग्रन्थाः

(क) काण्वभाष्यम् ।

(ख) ऋग्वेदप्रातिशाख्यम् ।

(ग) शतपथब्राह्मणस्य दीनानाथभूमिका ।

शिक्षणविधिः

१- पाठ्यांशस्योद्देश्यप्रदर्शनपूर्वकं ज्ञेयवस्तुपरिचयप्रदानम् ।

२- अनुबन्धचतुष्टयप्रदर्शनपूर्वकं पाठ्यांशावबोधनम् ।

३- निर्दिष्टप्रतीकादेर्व्याख्यानपूर्वकं प्रश्नोत्तररीत्या प्रबोधनम् ।

४- सम्बद्धशास्त्रीयविषयाणां विश्लेषणात्मकरूपेण प्रकाशनम् ।

५- अध्येतॄणां मध्ये परस्परसंवादप्रश्नानुप्रश्नसमाधानक्रमेण विषयबोधनम् ।

६- सम्बद्धयज्ञपात्राणां चित्रप्रदर्शनमुखेन परिज्ञापनम् ।

७- छात्राणां शङ्कासमाधानमुखेन निर्दिष्टविषयवस्तुबोधनम् ।

८. यथासम्भवं शुष्केष्टिरूपेण प्रयोगबोधनम् ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नव्यव्याकरणम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

लौकिकवैदिकशब्दप्रक्रियाज्ञानपूर्वकसव्याप्तिव्याकरणशास्त्रीयसिद्धान्त विवेचनसामर्थ्योत्पादनम् ।

पन्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - परिभाषाविवेचनम् ।

प्रकरणविभाजनम्

(क) आदितो निर्दिश्यमानपरिभाषान्तम् २०

(ख) यत्रानेकविधमान्तर्यमिति परिभाषातः संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति इति परिभाषान्तम् २०

(ग) कृद्ग्रहणे गतिकारकेति परिभाषातः शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन्विधिरनित्य इति परिभाषान्तम् २०

(घ) असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे इति परिभाषातश्चानुकृष्टं नोत्तरत्र इति परिभाषान्तम् २०

(ङ) स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवदिति परिभाषातः शितपा शपानुबन्धेनेति परिभाषान्तम् २०

पाठयवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम्
२. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम्
३. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम्
४. अनेकान्ता अनुबन्धाः
५. एकान्ताः
६. नानुबन्धकृतमनेकालत्वम्
७. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम्
८. नानुबन्धकृतमसारूप्यम्
९. उभयगतिरिह भवति
१०. कार्यमनुभवन् हि कार्यी निमित्ततयानाश्रीयते ।
११. यदागमास्तद्गुणीभूता –
१२. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति

(ख) प्रकरणे

१. यत्रानेकविधमान्तर्यम्
२. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य –
३. गौणमुख्ययोर्मुख्ये –
४. एकयोगनिर्दिष्टानाम् –
५. क्वचिदेकदेशोप्य –
६. भाव्यमानेन सवर्णानाम् –
७. वर्णाश्रये नास्ति –
८. प्रत्ययग्रहणे यस्मात् –
९. उत्तरपदाधिकारे –
१०. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जनेन –
११. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे –

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

१. कृद्ग्रहणे गतिकारक –
२. पदाङ्गाधिकारे तस्य च –
३. व्यपदेशिवदेकस्मिन् –
४. यस्मिन् विधिस्तदादा –
५. सर्वो द्वन्द्वो विभाषा –
६. सर्वेविधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते
७. प्रकृतिवदनुकरणम् –
८. एकदेशविकृतमनन्यवत्
९. पूर्वपरनित्यान्तर –
१०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे –
११. विकरणेभ्यो नियमो –
१२. परान्नित्यं बलवत्
१३. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ॥

(घ) प्रकरणे

१. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे –
२. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्व –
३. अन्तरङ्गानपि विधीन् –
४. वार्णादाङ्गं वलीयः
५. अकृतव्यूहाः –
६. येन नाप्राप्ते यो विधिरा –
७. पुरस्तादपवादा –
८. अनन्तरस्य विधिर्वा –
९. पूर्वं ह्यपवादा अभि –
१०. प्रकल्प्य चापवादविषयम् –
११. अभ्यासविकारेषु –

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१२. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु –
१३. उभयनिर्देश –
१४. प्रातिपदिकग्रहणे –
१५. नञिवयुक्तमन्य –
१६. गतिकारकोपपदाना –
१७. चानुकृष्टं नोतरत्र ।

(ङ) **प्रकरणे**

१. स्वरविधौ व्यञ्जन –
२. सन्निपातलक्षणो विधि –
३. सन्नियोगशिष्टानाम् –
४. तन्मध्यपतितस्तद् –
५. नञ्घटितमनित्यम्
६. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्त –
७. विधौ परिभाषोपतिष्ठते –
८. उपपदविभक्तेः कारक –
९. अनन्त्यविकारोऽन्त्य –
१०. सहचरितासहचरि –
११. श्रुतानुमितयो –
१२. लक्षणप्रतिपदोक्तयो –
१३. अभेदका गुणाः
१४. पर्जन्यवल्लक्षण –
१५. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र
१६. औपदेशिकप्रायोगिकयोः –
१७ श्तिपा शपानुबन्धेन –

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थः

(क) परिभाषेन्दुशेखरः ।

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - न्यायसिद्धान्तविवेचनम्

प्रकरणविभाजनम्

(क)	अनुमानखण्डे आदितः पूर्वपक्षव्याप्तिनिरूपणान्तम्	२०
(ख)	सिद्धान्तपक्षव्याप्तिनिरूपणतः पक्षतानिरूपणान्तम्	२०
(ग)	सभेदहेत्वाभासनिरूपणम्	३०
(घ)	शब्दखण्डे प्रारम्भतो लक्षणानिरूपणान्तम्	२०
(ङ)	आसत्तिनिरूपणतस्तात्पर्यनिरूपणान्तम्	१०

पाठ्यग्रन्थः

(क) न्यायसिद्धान्तमुक्तावलीसहिता कारिकावली ।
(अनुमानशब्दखण्डे)

शिक्षणविधिः

१. प्रथमद्वितीयपत्रयोः कृते अवलम्बनीया विधयः
(अ) व्याख्याविधिः (आ) प्रश्नोत्तरविधिः
(इ) प्रयोगविधिः (ई) आगमनविधिः
(उ) निगमनविधिश्च ।

२. अन्येषां पत्राणां कृते अवलम्बनीया विधयः
(अ) व्याख्याविधिः, (आ) प्रवचनविधिः,

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(इ) तुलनाविधिः, (ई) प्रश्नोत्तरविधिः,
(उ) आगमनविधिः (ऊ) निगमनविधिश्च ।

मूल्याङ्कनविधिः

१. **प्रश्नपत्रनिर्माणे अवधेयानि निदर्शनानि**

(क) प्रश्नपत्रे पाठ्यांशस्य समग्रप्रकरणानां प्रश्नाः समाविष्टा भवितुर्महन्ति ।

(ख) प्रश्नानामङ्कभारः पाठ्यांशप्रकरणविभाजनेन प्रश्नोत्तरेण च सङ्गतः स्यात् ।

(ग) भाषा सुस्पष्टा शुद्धा च स्यात् ।

(घ) प्रश्ना निर्धारितसमये उत्तरार्हाः स्युः ।

(ङ) प्रश्नपत्रे प्रश्नाः सामान्याः गम्भीरा गम्भीरतराश्चेति सन्तुलिताः स्युः ।

(च) प्रश्ना उत्तरदाने ग्रन्थाद् यथावदुद्धरणीया न स्युः ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सिद्धान्तज्यौतिषम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१. अनुपातसिद्धान्तानामवबोधने धरातलीयगणितवासनाविवेचने,

२. चापजात्यचापाजात्यसिद्धान्तप्रतिपादने तेषां फलसाधने,

३. व्यक्ताव्यक्तगणितविषयकसूत्राणामुपपत्तिप्रदर्शने,

४. गोलीयक्षेत्रवासनावबोधने तदाधारे ज्यौतिषविषयकसिद्धान्तानां प्रतिपादने,

५. त्रैकोणमित्या त्रिभुजे निर्दिष्टावयवानां ज्ञानाच्छेषावयवज्ञाने तथा भूखस्थवस्तूनामन्तरौच्च्यसाधने,

६. मन्दोच्चशीघ्रोच्चोपपत्तिज्ञाने कुदिनाधिमासानां वासनाविवेचने,

७. ग्रहस्पष्टीकरणे दिग्देशकालानां ज्ञाने तथा चन्द्रसूर्यग्रहणवासना-परिज्ञाने,

८. ग्रहच्छायोदयास्तचन्द्रश्रृङ्गोन्नतिग्रहयुतिभग्रहयुतिपातानां संसाधने तदुपपत्तिवर्णने,

९. प्राचीनभूगोलवर्णने सौरसावननक्षत्रमाननां विवेचने स्पष्टभूपरिधिदेशान्तरचरान्तराक्षांशानां निर्धारणे ग्रहणवासनाविवेचने दृक्कर्मोपपत्तिसमीक्षणे,

१०. प्राचीनार्वाचीनपद्धत्या आकाशीयपिण्डानां गतिस्थित्यौच्च्यकक्षा-परिमाणस्वरूपवर्णने,

११. आकाशीयानां तथा भूस्थितानाञ्च वस्तूनामन्तरौच्च्यसाधने उपयोगिनां प्राचीनयन्त्राणां निर्माणे तत्प्रयोगे तथा निर्धारितानामाधुनिकयन्त्राणां प्रयोगे च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - दिग्देशकालपरिज्ञानं चन्द्रसूर्यग्रहण-चलनकलनञ्च ।

प्रकरणविभाजनम् -

(क) त्रिप्रश्नग्रहणच्छायोदयास्तशृङ्गोन्नति-ग्रहयुतिभग्रहयुतिपाताऽनयनविवेचनम् । ६०

(ख) चलनकलनम् । २०

(ग) वर्णनात्मकज्यौतिषम् । २०

पाठ्यांशविवरणम्

(क) प्रकरणे

(अ) ब्राह्ममतानुसारेण दिग्देशकालपरिज्ञानं, चन्द्रसूर्य-ग्रहणोपपत्तिवर्णनं, ग्रहोदयास्तचन्दशृङ्गोन्नतिग्रहयुतिभग्रहयुति पातसाधनवासनाप्रदर्शनम् ।

(ख) प्रकरणे

(अ) चलराशेस्तात्कालिकसम्बन्धपरिज्ञानम् ।

(ग) प्रकरणे

(अ) गणकपरिचयः ।

(आ) सिद्धान्तज्यौतिषस्य प्राचीनार्वाचीनसिद्धान्तविवेचनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थाः

(क) सिद्धान्तशिरोमणिः भास्कराचार्यकृतः
(त्रिप्रश्नाधिकारात् पाताधिकारान्तो भागः)

(ख) चलनकलनम् सुधाकरद्विवेदिकृतम् ।

(ग) ज्योतिर्विज्ञानम् - अर्कसोमयाजिना धूलिपालेन विरचितम् ।
(आदितो लम्बनाधिकारपर्यन्तम्)

सहायकग्रन्थाः

(क) गणकतरङ्गिणी सुधाकरद्विवेदी

(ख) सौरपरिवारः डा. गोरखप्रसादः

(ग) ग्रहनक्षत्राणि सम्पूर्णानन्दः

सन्दर्भग्रन्थौ

(क) ब्रह्माण्ड र सौरमण्डल मोतीकाजी स्थापित

(ख) भारतीय ज्यौतिष शङ्करबालकृष्ण दीक्षित ।

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः - १००**

पाठ्यांशनाम - गोलीयग्रहगणितं वास्तवचन्द्रशृङ्गोन्नति-साधनं ब्रह्माण्डस्वरूपवर्णनञ्च ।

प्रकरणविभाजनम्

(क) भास्करकृतं गोलाध्यायविवेचनम् । ५०

(ख) वास्तवचन्द्रशृङ्गोन्नतिसाधनम् । ३०

(ग) वर्णनात्मकज्यौतिषम् २०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

(अ) भास्करकृतस्य सिद्धान्तशिरोमणिग्रन्थस्य गोलाध्यायस्थविषयाणां वर्णनं तदुपपत्तिप्रदर्शनञ्च ।

(ख) प्रकरणे

(अ) चन्द्रशृङ्गोन्नतिसाधने मतान्तरप्रदर्शनपुरःसरं वास्तचन्द्रशृङ्गोन्नतिसाधनम् ।

(ग) प्रकरणे

(अ) चन्द्राधिकारः ।

(आ) ग्रहणसमीक्षणम् ।

(इ) यन्त्रपरिचयस्तत्प्रयोगश्च ।

(ई) ब्रह्माण्डस्वरूपवर्णनम् ।

पाठ्यग्रन्थाः

(क) सिद्धान्तशिरोमणिः (गोलाध्यायः) भास्कराचार्यकृतः ।

(ख) वास्तवचन्द्रशृङ्गोन्नतिसाधनम् सुधाकरद्विवेदी ।

(ग) ज्योतिर्विज्ञानम् अर्कसोमयाजिना श्रीधूलिपालेन रचितम् । (चन्द्राधिकारादवशिष्टो भागः)

सहायकग्रन्थौ

(क) सौरपरिवारः डा. गोरखप्रसादः ।

(ख) अर्वाचीनं ज्योर्तिविज्ञानम् रमानाथसहायः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सन्दर्भग्रन्थौ

(क) ब्रह्माण्ड र सौरमण्डल — मोतीकाजी स्थापित ।

(ख) भारतीय ज्योतिष — शङ्करबालकृष्ण दीक्षित ।

शिक्षणविधिः

(क) अध्याप्यविषये औत्कण्ठ्योत्पादनम् ।

(ख) पाठ्यविषये आधारभूतविषयाणां वर्णनम् ।

(ग) व्याख्यानेन व्यावहारिकोदाहरणेन सम्बद्धविषयकचित्रप्रदर्शनेन, समीकरणस्थापनेन उपयुक्तशैक्षिकसामग्रीप्रदर्शनेन च विषयवस्तुप्रतिपादनम् ।

(घ) दूरवीक्षणयन्त्रप्रयोगेण ग्रहनक्षत्राणां वेधेन चित्रपटप्रदर्शनेन पाठितविषये प्रश्नोत्तरेण अध्यापितविषयाणां टिप्पण्यादिप्रदानेन सहायकसन्दर्भपुस्तकानां पत्रपत्रिकाणाञ्च निर्देशनेन वेधशालादीनां निरीक्षणेन च ज्ञातव्यविषयाणां स्पष्टीकरणम् ।

(ङ) गृहकार्यप्रदानेन प्रश्नोत्तरेण यथावसरलब्धेन आकाशीयचमत्कारावलोकनेन चार्जितज्ञानस्य स्थिरीकरणम् ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

फलितज्यौतिषम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

(क) उच्चस्तरीयजन्मपत्रिकानिर्माणप्रकारज्ञानम्,

(ख) जन्मकालिकग्रहस्थित्यनुसारेण जातकस्य शुभाशुभफलादेशकरणे समर्थाया जनशक्तेरुत्पादनम्,

(ग) सामुद्रिकशास्त्रयुक्त्या नरशरीरस्य शुभाशुभलक्षणज्ञानम्,

(घ) प्रश्नलग्नवशात् फलादेशे सामर्थ्योत्पादनम्,

(ङ) ताजिकोक्तप्रकारेण फलज्ञानम्,

(च) आवश्यकानां शुभाशुभमुहूर्तानां परिज्ञानम्,

(छ) गोलीयक्षेत्राणां सूत्राणां बिन्दूनाञ्च ज्ञानम्,

(ज) सूर्यसिद्धान्तोक्त्या ग्रहस्पष्टीकरणे ग्रहणादिसाधने च सामर्थ्योत्पादनम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **ताजिकशास्त्रं पाराशरशास्त्रञ्च ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	राशिग्रहस्वरूपादीनामध्ययनम् ।	२०
(ख)	सहमयोगादीनामध्ययनम् ।	२०
(ग)	वर्षमुथहाफलादीनामध्ययनम् ।	२०
(घ)	भावफलविचारः ।	२०
(ङ)	पाराशरशास्त्रम् ।	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

संज्ञातन्त्रस्यादितो ग्रहयोगाध्यायान्तं यावत् ।

(ख) प्रकरणे

संज्ञातन्त्रस्यावशिष्टो भागः ।

(ग) प्रकरणे

वर्षतन्त्रस्यादितोऽरिष्टभङ्गाध्यायान्तं यावत् ।

(घ) प्रकरणे

वर्षतन्त्रस्यावशिष्टो भागः ।

(ङ) प्रकरणे

मध्यपाराशरी (समग्रा)

पाठ्यग्रन्थौ

(१)	ताजिकनीलकण्ठी	नीलकण्ठदैवज्ञः
(२)	मध्यपाराशरी	पराशरः

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **सूर्यसिद्धान्तगणितं गोलपरिभाषा च ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	मध्यमग्रहसाधनम्	२०
(ख)	ग्रहस्फुटीकरणम्	२०
(ग)	त्रिप्रश्नगणितं ग्रहणगणितञ्च	३०
(घ)	छेद्यकादिज्ञानम्	२०
(ङ)	गोलपरिभाषाज्ञानम्	१०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

सूर्यसिद्धान्तस्यादितो मध्यमाधिकारान्तं यावत् ।

(ख) प्रकरणे

सूर्यसिद्धान्तस्य स्पष्टाधिकारः ।

(ग) प्रकरणे

सूर्यसिद्धान्तस्य त्रिप्रश्नादितः सूर्यग्रहणाधिकारान्तं यावत् ।

(घ) प्रकरणे

सूर्यसिद्धान्तस्य छेद्यकाधिकारादवशिष्टो भागः ।

(ङ) प्रकरणे

गोलपरिभाषा ।

पाठ्यग्रन्थौ

(१)	सूर्यसिद्धान्तः	
(२)	गोलपरिभाषा	सीताराम झा

सहायकग्रन्थौ

(१)	सिद्धान्तशिरोमणिः	भास्कराचार्यः
(२)	गोलबोधः	नयराजपन्तः

शिक्षणविधिः

(क) अध्येतव्यविषयस्य परिचयप्रदानम् ।

(ख) सम्बद्धविषयाणां विश्लेषणात्मकरूपेणोपस्थापनम् ।

(ग) प्रश्नोत्तररूपेण पुनरावृत्तिर्बोधः परीक्षणञ्च ।

(घ) गृहकार्यप्रदानेन लेखाभ्याससम्पादनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नव्यन्यायः

स्तरगतं विषयशिक्षणोद्देश्यम्

१. व्यधिकरणधर्मावच्छिन्नप्रतियोगिताकाभावघटितव्याप्तिस्वरूपप्रतिपादनम्, एतेन विविधव्याप्तिप्रयोगसामर्थ्यसम्पादनञ्च,

२. ईश्वरसिद्धिः, तत्स्वरूपपरिज्ञानम्, ईश्वरानङ्गीकर्तॄणां विविधाऽऽक्षेपाणां परिहारश्च,

३. वैशेषिकाणां मूलसिद्धान्तानां परिज्ञानम्,

४. सामान्यलक्षणसन्निकर्षतत्प्रयोगविषयकबोधद्वारा प्रत्यक्षानुमित्यादिज्ञानेषु वैशिष्ट्यसम्पादनम्,

५. हेत्वाभासस्वरूपतत्प्रयोगपरिज्ञानेन शास्त्रेषु लोके च तत्त्वनिर्णयविषयप्राप्तिचातुर्यसम्पादनम्,

६. न्यायावयवस्वरूपबोधनेन वादजल्पादिषु स्वमतस्थापनतत्स्थिरीकरणचातुर्याऽऽधानम्,

७. न्यायसिद्धान्तबोधसम्पादनम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **न्यायावयवविचारः**

प्रकरणविभाजनम्

(क) न्यायलक्षणविवेचनम् २०

(ख) अवयवलक्षणनिरूपणम् २०

(ग) उभयघटकभागद्वयाघटितत्वघटितावयवलक्षणनिर्वचनम् २०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(घ) अन्यूनानतिरिक्तपदघटितं प्रतिज्ञालक्षणव्याख्यानम् २०
(ङ) लिङ्गविषयकपदघटितप्रतिज्ञालक्षणनिरूपणम् २०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

न्यायपूर्वपक्षलक्षणं तन्निरासश्च, चिन्तामणिकृतं न्यायलक्षणम्, तद्व्याख्यानम्, न्यायलक्षणपदव्यावृत्तिः, दीधितिकृतोचितानुपूर्वीकेत्यादिलक्षणव्याख्यानम् ।

(ख) प्रकरणे

चिन्तामणिकृतमवयवलक्षणम्, तद्व्याख्यानम्, तत्पदव्यावृत्तिश्च ।

(ग) प्रकरणे

दीधितिकृतं प्रतिज्ञाद्यघटकत्वे सति उभयघटकभागद्वयाघटितत्वमिति लक्षणस्य व्याख्यानम्, तत्पदव्यावृतिश्च, परामर्शस्य न्यायतदवयवलक्षणातिव्याप्तिप्रदर्शनं तन्निरसनञ्च ।

(घ) प्रकरणे

दीधितिकृतस्य पक्षतावच्छेदकविशिष्ट इत्यादि प्रतिज्ञालक्षणस्य व्याख्यानम्, चिन्तामणिकृत्प्रतिज्ञालक्षणव्याख्यानम्, तत्र पदव्यावृत्तिकथनम्, अन्यूनानतिरिक्तपदनिवेशेन प्रतिज्ञालक्षणनिर्वचनम् ।

(ङ) प्रकरणे

लिङ्गविषयकत्वस्य ज्ञाने विशेषणात् प्रतिज्ञालक्षणकथनम्, लिङ्गविषयकत्वस्य लिङ्गपदस्य च व्याख्यानम्, हेत्वभिधानेत्यादिलिङ्गविषयकलिङ्गिविषयकेत्यादि मणिकृतं लक्षणद्वयञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थः

गादाधरीयुतावयवप्रकरणम् (प्रतिज्ञालक्षणनिर्वचनान्तम्)

सहायकग्रन्थौ

१- न्यायसूत्रवात्स्यायनभाष्ये न्यायवयवविवेचनम् ।

२- जयन्तभट्टकृतन्यायमञ्जर्याम् अवयवविवेचनम् ।

सन्दर्भसामग्री

१- केशवमिश्रकृततर्कभाषाया आचार्यबदरीनाथशुक्लकृतव्याख्यायां न्यायावयवविवेचनम् ।

२- अवयवप्रकरणे ज्वालाप्रसादगौडकृता भूमिका ।

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **न्यायसिद्धान्तसमीक्षणम् ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	न्यायपदार्थोद्देशः	२०
(ख)	संशयादिपरीक्षा	२०
(ग)	प्रमेयपरीक्षा	२०
(घ)	प्रवृत्त्यादिपरीक्षा	२०
(ङ)	जातिनिग्रहस्थानपरीक्षा	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रमाणानां परतःप्रामाण्योपस्थापनम्, षोडशपदार्थानामुद्देशस्तेषां स्वरूपज्ञानम्, प्रमाणलक्षणं तद्विभागश्च, प्रमाणभेदलक्षणानि, प्रमेयलक्षणम् तद्भेदाश्च, संशयादिपदार्थानां लक्षणानि ।

(ख) प्रकरणे

संशयपरीक्षा, प्रमाणं तद्भेदानाञ्च परीक्षा, प्रमाणचतुष्ट्वव्यवस्थापनम्, शब्दस्य नित्यानित्यत्वविचारः, पदलक्षणम्, शब्दार्थनिरूपणम् ।

(ग) प्रकरणे

प्रमेयलक्षणान्तर्गतत्वेन आत्मविवेचनम्, शरीरविवेचनम्, इन्द्रियविवेचनम्, अर्थविवेचनम्, बुद्धिविवेचनम्, मनोविवेचनम्, शरीरस्यादृष्टजन्यत्वप्रतिपादनम् ।

(घ) प्रकरणे

प्रवृत्तिदोषप्रेत्यभावफलदुःखापवर्गपरीक्षाः, तत्त्वज्ञानफलम्, अवयविविवेचनम्, परमाणुविवेचनम्, शून्यवादखण्डनम्, तत्त्वज्ञानोत्पत्तिप्रकारः, तत्सिद्धिः, जल्पवितण्डाप्रयोजनम् ।

(ङ) प्रकरणे

जातिनिरूपणम्, निग्रहस्थाननिरूपणञ्च ।

पाठ्यग्रन्थः

न्यायसूत्रम् वात्स्यायनभाष्योपेतम् ।

सहायकग्रन्थौ

१- जयन्तभट्टकृतन्यायमञ्जरी ।

२- विश्वानाथकृतन्यायसूत्रवृत्तिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सन्दर्भग्रन्थौ

१- केशवमिश्रकृततर्कभाषाया आचार्यबदरीनाथशुक्लकृता व्याख्या ।

२- चूडानाथभट्टरायकृतो न्यायप्रदीपः ।

शिक्षणविधिः

१- सङ्गत्यनुबन्धादिप्रदर्शनेन प्रतिपाद्यविषयाणां बोधनम्

२- नव्यन्यायग्रन्थेषु भूरिप्रयुक्तानां पारिभाषिकशब्दानां सोदाहरणं व्याख्यानं छात्राणां तत्राभ्यासश्च ।

३- प्रकृतविषयप्रतिपादनसन्दर्भे तद्बोधसौकर्याय प्रत्यक्षदर्शनविधेः (चित्रदर्शनविधेः) समुपयोगः ।

४- स्वाधीतविषयज्ञानदार्ढ्याय परीक्षालेखसौकर्याय च प्रश्नोत्तरविधेरङ्गीकरणम् ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१- न्यायवैशेषिकदर्शनशब्दत्रयार्थक्षमतोत्पादनम्,

२- स्वशास्त्रीयभौतिकाध्यात्मिकपदार्थानां यथार्थज्ञाने कुशलता-सम्पादनम्,

३- प्रमाणप्रमेयादिव्युत्पादनक्षमतोत्पादनम्,

४- विभिन्नवादप्रतिवादक्षमतोपार्जनम्,

५- पदतदर्थसम्बन्धज्ञानोत्पादनम्,

६- तत्तद्ग्रन्थवैशिष्ट्यग्रन्थकारपरिचयज्ञानसामर्थ्योत्पादनञ्च ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम

१- प्रमाणचतुष्टयनिरूपणम् ।

२- न्यायसंमतपदार्थोद्देशतल्लक्षणनिरूपणम् ।

प्रकरणविभाजनम्

(क)	मेयसिद्धिप्रधानभूतस्य प्रत्यक्षस्य निरूपणम्	२०
(ख)	अनुमानोपमानप्रमाणप्रमितिनिरूपणम्	१०
(ग)	शब्दप्रमाणस्य शाब्दबोधस्य च निरूपणम्	२०
(घ)	ग्रन्थग्रन्थकारपरिचयमुखेन प्रमाणानां व्यापकत्वदर्शनम्	२०
(ङ)	प्रमाणादिषोडशपदार्थलक्षणनिरूपणम्	३०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

१- मङ्गलाचरणम्, ग्रन्थप्रयोजनप्रदर्शनम्, यथार्थानुभवकरणत्वानि विविच्य निष्कृष्टप्रमाणलक्षणोपपादनम्, प्रत्यक्षस्य साक्षात्काररूप-करणत्वमितिलक्षणकथनम्, प्रत्यक्षस्य निर्विकल्पकं सविकल्पकं चेति भेदोपपदानम्, तस्येश्वरानीश्वरसम्बन्धित्वेन नित्यानित्यत्वकथनम्, सविकल्पकप्रत्यक्षलक्षणघटकप्रकारताया ज्ञाततारूपत्वस्य भासमानवैशिष्ट्यप्रतियोगित्वरूपत्वस्य च खण्डनम्, इन्द्रियात्मकप्रत्यक्षप्रमाणस्य पुनर्द्विविधत्वकथनम्, चक्षुष्ट्वगादीन्द्रियप्रत्यक्षयोग्यद्रव्यगुणादिपरिगणनम्, मनसः सर्वविषयकस्यापि बहिर्ज्ञानजनने परतन्त्रत्वकथनम् ।

२- संयोगादिसन्निकर्षषट्कोपपादनम्, महदुद्भूतरूपालोकसंयोगस्य सहकारिणोऽभावात् अन्धकारस्य घटस्याप्रत्यक्षत्वोपपादनम्, द्रव्यचाक्षुषं प्रति आलोकसयोगस्य कारणत्वप्रतिपादनम्, अभावस्य केवलाधिकरणत्वं निरस्य तस्यान्योन्याभावादिभेदोपपादनम्, चक्षुरादिषडिन्द्रियाणां लक्षणनिरूपणम्, मनसोऽणुत्वसाधनम्, संयोगस्य द्विविधत्वकथनञ्च ।

(ख) प्रकरणे

अनुमितिकरणमित्यनुमानलक्षणघटकाऽनुमितेरनुमितित्वं तत्करणत्वं च लक्षयित्वा मीमासकसौगतचार्वाकपूर्वपक्षान् निरस्य स्वमतेन व्याप्तिलक्षणनिरूपणम्, सामान्यलक्षण-प्रत्यासत्त्योपस्थापितसकलवह्निधूमेषु व्याप्तिग्रहदर्शनम् व्याप्यतावच्छेदकघटितमीमांसकलक्षणं निरस्यानुमानस्य व्याप्तिप्रकारकलक्षणोपपादनम्, अनुमानस्य केवलान्वय्यादिभेदेन त्रैविध्यवर्णनम्, हेत्वाभासनिरूपणम्, प्रसङ्गादुपाधिनिरूपणम् उपमाननिरूपणञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

शाब्दकरणशब्दप्रमाणघटकशाब्दत्वस्य परिष्कृतलक्षणनिरूपणम्, शब्दे वैशेषिकमतसूचनम्, सङ्केत एव शक्तिरिति शक्तिलक्षणग्रहस्य निरूपणम्, व्यवहारादीनां शक्तिग्रहोपायत्ववर्णनम्, जातिशक्तिवादिमतनिरसनम्, अन्त्ये पदमात्रे शक्तिरिति निर्धारणम्, शक्तेरभिधाया वृत्तित्वेनैवार्थप्रत्यायकत्वम्, वृत्तिश्च शक्तिलक्षणाऽन्यतररूपेति निर्वचनम्, शुद्धा गौणी चेति भेदोपपादनेन लक्षणाया निरूपणम्, गच्छ गच्छसीत्यादौ व्यञ्जनायाः स्वतन्त्रवृत्तिर्नावाश्यकत्वोपपादनम्, आख्यातस्य यत्ने शक्तिरितिनिरूपणं तत्सम्बन्धिविविधविषयनिरूपणञ्च, शाब्दबोधहेतुविध्यर्थज्ञानस्य प्रवर्तकत्वादि विविधविषय-विश्लेषणञ्च ।

(घ) प्रकरणे

जानकीनाथस्य देशकालादीतिवृत्तपरिचयः,
सकलशास्त्रीयप्रमाणप्रमेयसिद्धीनां प्रमाणाधीनत्वदर्शनम्,
न्यायस्य लोके शास्त्रे चोदाहरणोपस्थापनम्,
न्यायस्येश्वरस्यैव सर्वोपरि पूज्यतादर्शनम्, लोके शास्त्रे चोपमानप्रयोदर्शनम्, प्रमाणस्य न्यायस्य च क्षेत्रभेदोपस्थापनञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ङ) प्रकरणे

प्रमाण्यग्रहोपायानां प्रमाणफलस्य च निरूपणम्, षोडशपदार्थानामुद्देश:, संशयादीनां पृथग्वचनोपयोगवर्णनम्, वितण्डाया: प्रयोजनविचार:, पञ्चावयवनिरूपणस्य तर्कनिरूपणस्य चोपयोगकथनम्, निग्रहस्थानेभ्यो हेत्वाभासानां पृथग्वचने हेतुकथनम्, अपवर्गे तत्त्वज्ञानस्य क्रमेणोपयोगकथनम्, मिथ्याज्ञानानां स्वरूपं तत्फलञ्च, शास्त्रप्रवृत्तेस्त्रैविध्यकथनम्, प्रमाणस्य विभाग: प्रत्यक्षादिप्रमाणविशेषाणां लक्षणोदाहरण-निरूपणम्, अपवर्गान्तात्मादिद्वादशविधप्रमेयस्य लक्षणादिनिरूपणम्, सिद्धान्तसंशयादिपदार्थानां लक्षणनिरूपणम्, दशावयववादिमत-निरसनपूर्वकं पञ्चावयवानां लक्षणनिरूपणम्, छलपरीक्षा-सहिततर्कादिनिग्रहस्थानान्तपदार्थानां लक्षणादिवर्णनञ्च

पाठ्यग्रन्थौ

१- क, ख, ग, घ, प्रकरणानां कृते न्यायसिद्धान्तमञ्जरी जानकीनाथविरचिता (संम्पूर्णा) यादवाचार्यकृतन्यायमञ्जरी साराख्यटीकायुता ।

२- ङ प्रकरणस्य कृते वात्स्यायनभाष्यसहितं न्यायदर्शनम् (प्रथमाध्यायमात्रम्) ।

सहायकग्रन्था:

१-	भारतीय दर्शन	- बलदेव उपाध्याय
२-	दर्शनशास्त्रको इतिहास	- उमेश मिश्र
३-	न्यायपरिचय	- फणिभूषण
४-	न्यायभाष्यम्	-ढुण्डिराजशास्त्रिकृतहिन्दीटीकासहितम्
५-	वात्स्यायनभाष्यं	- भाष्यचन्द्रटीकायुतम् ।
६.	न्यायदीप	- प्रा. चूडानाथ भट्टराय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - **न्यायसंमतषोडशपदार्थपरीक्षणम् ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	प्रमाणसामान्यपरीक्षा	२०
(ख)	आत्मादिमनोऽन्तप्रमेयपरीक्षा	२०
(ग)	प्रवृत्त्याद्यपवर्गान्तपरीक्षादितत्त्वज्ञानोत्पत्तिसंरक्षणोपायाः	२०
(घ)	जातिनिग्रहस्थानपरीक्षा	२०
(ङ)	ग्रन्थग्रन्थकृत्परिचयः	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

संशयपरीक्षणम्, संशयपरीक्षायाः प्राथम्ये युक्तिः, प्रमाणसामान्यपरीक्षणम्, प्रत्यक्षप्रमाणपरीक्षणम्, अवयविपरीक्षणम्, अनुमानपरीक्षणम्, उपमानपरीक्षणम्, शब्दप्रमाणपरीक्षणम्, अर्थवादनिरूपणम्, अनुवादस्य रूपप्रतिपादनं तस्य पुनरुक्तिभिन्नत्वप्रतिपादनञ्च, वेदस्य प्रमाणत्वसाधनम्, प्रमाणस्य चतुष्ट्वप्रतिपादनम्, ऐतिह्यसंभवादीनां प्रमाणान्तरत्वनिरसनम्, शब्दस्यानित्यत्वसाधनम्, पदस्यार्थविवेचनञ्च ।

(ख) प्रकरणे

आत्मनो देहेन्द्रियाद्यतिरिक्तत्वसाधनम्, आत्मनो नित्यत्वसाधनम्, शरीरपरीक्षा, इन्द्रियपरीक्षा, अर्थपरीक्षणम्, बुद्धिपरीक्षणम्, अत्र विषये सांख्यमतखण्डनम्, मनसः परीक्षणम्, सांख्यजैनमतनिराकरणञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

प्रवृत्तिदोषप्रत्यभावपरीक्षणम्, व्यक्ताद् व्यक्तोत्पत्तेः साधनम्, जगदुत्पत्तिविषये बौद्धवेदान्तिचार्वाकमतखण्डनम्, सांख्याना-मेकान्तवादखण्डनम्, फलपरीक्षणम्, दुःखपरीक्षणम्, अपवर्ग-परीक्षणम्, तत्त्वज्ञानस्य विषयविवेचनम्, प्रकारान्तेणावयववि-साधनम्, सर्वाभावात्मकप्रलयखण्डनम्, परमाणुस्वरूपनिरूपणम्, तत्त्वज्ञानोत्पत्तिसाधननिरूपणम्, समाधिसत्तोपपादनम्, यम-नियमादीनामपवर्गसधानत्वनिरूपणम्, जल्पादेः तत्त्वज्ञान-परिक्षणावश्यकत्वप्रदर्शनञ्च ।

(घ) प्रकरणे

साधर्म्यवैधर्म्यादीनां चतुर्विंशतिजातीनामुद्देशलक्षणोदाहरणानां प्रदर्शनम्, प्रतिज्ञाहान्यादिद्वाविंशतिनिग्रहस्थानानानामुद्देश-लक्षणोदाहरणानां प्रदर्शनञ्च ।

(ङ) प्रकरणे

न्यायसूत्रस्य न्यायभाष्यस्य च वैशिष्ट्यप्रदर्शनम्, सूत्रभाष्यकृतोः स्थानसमयादिप्रदर्शनञ्च ।

पाठ्यग्रन्थः

वात्स्यायनभाष्यसहितं न्यायदर्शनम् ।
(द्वितीयाध्यायतः समाप्तिपर्यन्तम् ।)

सहायकग्रन्थाः

१- वात्स्यायनभाष्यसहितन्यायदर्शनम् ।
(भाष्यचन्द्रटीकायुतम् ।)
२- न्यायपरिचय - फणिभूषण
३- सभाष्यन्यायदर्शनम् - ढुण्डिराजशास्त्रिकृतहिन्दीटीकायुतम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शिक्षणविधिः

१- उदाहरणमुखेन यथावश्यकं श्यामपट्टचित्रशलाकादिप्रयोगेण च छात्राणां पूर्वावश्यकज्ञानग्रहणधारणानुरूपं शिक्षणम् ।

२- सूत्रश्लोकानामावृत्तिस्तात्पर्यज्ञानञ्च सूत्रकारिकात एव तदर्थतात्पर्यबोधनक्षमतोत्पादनम् ।

३- प्राचीनन्यायवैशेषिकशास्त्रे प्रसिद्धानां द्रव्यं गुणः कर्म सत्ता क्षणभङ्गः, अवयवी, सविकल्पम्, इत्यादिपारिभाषिक-शब्दानामर्थबोधनम् ।

४- तेषु पारिभाषिकशब्देषु, पाठ्यग्रन्थसम्बद्धविविधविषयेषु च लघुटिप्पणीनिबन्धलेखने प्रवचनानि प्रश्नोत्तराणि, तेषां संशोधनानि च ।

५- स्वशास्त्रीयविषये पूर्वोत्तरपक्षेषु लघुप्रश्नोत्तरप्रशिक्षणेन तत्तद्विषयपरिचयदातृत्वसम्पादनाय गुरुशिष्यसंवादः ।

६- सतीर्थ्यैर्यथासंभवं दर्शनान्तराध्यायिभिश्च छात्रैः सह शास्त्रार्थप्रतियोगिताकरणाय छात्राणामभ्यासश्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

साहित्यम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

(क) लक्षणात्मनां लक्ष्यात्मनाञ्च पाठ्यवस्तूनामध्ययनेन साहित्यशास्त्रे साहित्यिकरचनासु च व्युत्पन्नाया जनशक्तेरुत्पादनम् ।

(ख) वाच्यार्थलक्ष्यार्थव्यङ्ग्यार्थबोधे निपुणानां प्रबुद्धानां स्नातकानां समुत्पादनम् ।

(ग) साहित्यिककृतीनां समालोचने क्षमाया जनशक्तेरुत्पादनम् ।

(घ) संस्कृतमूलकभाषासाहित्यतत्त्वावबोधे समर्थाया जनशक्तेरुत्पादनञ्च ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - साहित्यशास्त्राध्ययनं महाकाव्याध्ययनञ्च ।

प्रकरणविभाजनम्

(क)	काव्यस्वरूपविवेचनं वृत्तिनिरूपणञ्च ।	२०
(ख)	आर्थव्यञ्जनानिरूपणं रसविचारश्च	२०
(ग)	ध्वनिविमर्शः	२०
(घ)	व्यञ्जनास्थापनं चित्रकाव्यनिरूपणञ्च	२०
(ङ)	महाकाव्याध्ययनम्	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

१- काव्यप्रयोजनम्, काव्यकारणम्, काव्यलक्षणम्, काव्यभेदाः, शब्दभेदाः, अर्थभेदाः, संकेतग्रहः, अभिधालक्षणम्, सभेदा लक्षणा, सभेदा व्यञ्जना च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य (१-२ उल्लासौ)

(ख) प्रकरणे

१- सभेदोदाहरणार्थव्यञ्जना, अविवक्षितवाच्यध्वनिः, विवक्षितान्य-परवाच्यध्वनिः, असंलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्यध्वनिः, रससूत्रविषयकविभिन्ना-चार्यमतानि, शृङ्गारादिरसभेदाः, सोदाहरणाः, स्थायिभावा, व्यभिचारिभावाः, भावध्वनिः, रसाभासाः, भावाभासाः, भावशान्त्यादयश्च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य तृतीयउल्लासः सम्पूर्णः चर्तुर्थोल्लासस्य भावशान्त्यादिनिरूपणान्तो भागः ।

(ग) प्रकरणे

१- ध्वनिविवेचनक्रमे शब्दशक्त्युद्भवध्वनिः, अर्थशक्त्युद्भवध्वनिः, उभयशक्त्युद्भवध्वनिः, ध्वनिभेदाः, गुणीभूतव्यङ्ग्यभेदाश्च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य चतुर्थोल्लासस्य शब्दशक्त्युद्भवध्वनिनिरूपणप्रसङ्गादारभ्य पञ्चमोल्लासस्य गुणीभूतव्यङ्ग्यनिरूपणान्तो भागः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(घ) प्रकरणे

१- विविधध्वन्यर्थबोधे व्यञ्जनाया आवश्यकत्वप्रतिपादनम्, अभिहितान्वयवादिमतनिरासः, अन्विताभिधानवादिमतखण्डनम् भट्टलोल्लटादिमतखण्डनम्, वाच्यार्थाद् व्यङ्ग्यार्थस्य पार्थक्यम्, लक्षणातो व्यञ्जनाया वैलक्षण्यम्, वेदान्तिमतनिरासः, वैयाकरणमतखण्डनम् नैयायिकसम्मतानुमाने व्यञ्जनाया अनन्तर्भावः, शब्दार्थचित्रविचारश्च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य पञ्चमोल्लासस्य व्यञ्जनास्थापनप्रसङ्गतः षष्ठोल्लासपर्यन्तो भागः ।

(ङ) प्रकरणे

१- शिशुपालवधमहाकाव्यस्य तृतीयचतुर्थसर्गस्थपद्यानां पदपंक्तिव्याख्यानपुरःसरं कलात्मकं भावात्मकञ्चाध्ययनम्

२- महाकवेर्माघस्य देशाकालकृत्यात्मकः परिचयस्तदीयं काव्यवैशिष्ट्यञ्च ।

३- निर्धारितपाठ्यांशमधिकृत्य कथावस्तुपात्रचित्रणप्रकृतिचित्रणसंबद्धं ज्ञानम् ।

पाठ्यग्रन्थौ

१- काव्यप्रकाशः (१-६ उल्लासाः) मम्मटरचितः

२- शिशुपालवधम् (३-४ सर्गौ) माघकृतम्

सहायकग्रन्थाः

१- संस्कृतसाहित्येतिहासः - रामचन्द्रमिश्रः

२- संस्कृत साहित्य का इतिहास - बलदेव उपाध्याय

३- संस्कृत साहित्य का इतिहास - वाचस्पति गैरौला

४- संस्कृत साहित्य का इतिहास - ए.वी.कीथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - लक्षणशास्त्रनिरूपणं महाकाव्यानुशीलनञ्च

प्रकरणविभाजनम्

(क)	दोषविवेचनम्	२०
(ख)	गुणरीतिशब्दालङ्कारनिरूपणम्	२०
(ग)	उपमाद्यर्थालङ्कारनिरूपणम्	२०
(घ)	काव्यलिङ्गाद्यर्थालङ्कारनिरूपणम्	२०
(ङ)	महाकाव्यानुशीलनम्	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

१- दोषलक्षणम्, दोषभेदाः, पददोषाः, वाक्यदोषाः, पदांशदोषाः, अर्थदोषाः, रसदोषाः, दोषाणां नित्यानित्यता, रसदोषस्यापवादाः, अलङ्कारदोषविमर्शः रसदोषपरिहारस्य प्रकाराश्च ।

२- निर्धारितदोषाणां लक्षणोदाहरणानि पार्थक्यञ्च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य ७ (सप्तमः) उल्लासः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ख) **प्रकरणे**

१- गुणस्वरूपम्, अलङ्कारस्वरूपम्, गुणालङ्कारविभेदः, गुणत्रयलक्षणानि, प्राचीनोक्तगुणानां नवीनमतेऽन्तर्भावादि-व्यवस्था, गुणानां वर्णव्यञ्जकत्वम् ।

२- शब्दालङ्काराः (चित्रालङ्कारं विहाय) रीतिवृत्तिव्यवस्था च ।

३- निर्धारितालङ्काराणां लक्षणोदाहरणानि, शब्दार्थालङ्कार-वैभिन्न्यम्, अलङ्काराणां परस्परं विभेदश्च ।

पाठ्यस्थलम् - काव्यप्रकाशस्य ८-९ उल्लासौ ।

(ग) **प्रकरणे**

१- अर्थालङ्कारेषूपमादयो भाविकान्ता अलङ्काराः ।

२- निर्धारितालङ्काराणां भेदा लक्षणोदाहरणानि मिथःपार्थक्यञ्च ।

स्थलनिर्देशः - काव्यप्रकाशस्य दशमोल्लासस्यारम्भतो भाविकालङ्कारपर्यन्तो भावाः ।

(घ) **प्रकरणे**

१- काव्यलिङ्गादयः सङ्करान्ता अलङ्काराः ।

२- निर्धारितालङ्काराणां भेदा लक्षणोदाहरणानि मिथःपार्थक्यञ्च ।

३- काव्यप्रकाशकर्तुर्मम्मटस्य परिचयः काव्यशास्त्रे तदीयं योगदानञ्च ।

स्थलनिर्देशः- काव्यप्रकाशस्य दशमोल्लासस्य काव्यलिङ्गादि समाप्तिपर्यन्तो भागः ।

(ङ) **प्रकरणे**

१- कवेः सुकृतिदत्तपन्तस्य परिचयो वैशिष्ट्यञ्च ।

२- कार्तवीर्योदयमहाकाव्यस्य वैशिष्ट्यम् ।

३- कृतवीर्यदत्तात्रेयसंवादः, गुरुपरामर्शतः कृतवीर्यस्य राज्याभिषेकः, कृतवीर्यद्वारा पुत्रायोपदेशः, कृतवीर्यस्य तपोवन-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गमनम्, कुण्डिननगरसौन्दर्यम्, स्वयंवरोपक्रमाय भोजनृपतेः कन्यायाः कनकप्रभाया रूपगुणप्रशंसा च ।

४- कार्तवीर्योदयमहाकाव्यस्याष्टमनवमसर्गस्थपद्यानां पदपङ्क्तिव्याख्यानं भावार्थप्रकाशनं प्रकृतिचित्रणं पात्रचित्रणं विषयवस्तुवर्णनञ्च ।

पाठ्यग्रन्थौ

१- काव्यप्रकाशः (७-१० उल्लासाः) मम्मटकृतः

२- कार्तवीर्योदयम् (८-९ सर्गौ) सुकृतिदत्तपन्तप्रणीतम् राजकीयप्रज्ञाप्रतिष्ठान, कमलादी, काठमाडौं ।

सहायकग्रन्थाः

१- संस्कृतसाहित्येतिहासः रामचन्द्रमिश्रः

२- संस्कृतवाङ्मय; संक्षिप्त अध्ययन हंसपुरे सुवेदी

३- अलङ्कारानुशीलनम् डा. राजवंशसहाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शिक्षणविधिः

१- साहित्यशिक्षणक्रमे पदपङ्क्तिव्याख्यानं तुलनात्मक विवेचनं प्रश्नोत्तरं, सामूहिकविमर्शश्चेत्यादयो विधयः समाश्रयणीयाः ।

२- लक्ष्यलक्षणग्रन्थाध्ययने यथासम्भवं निर्धारितपाठ्यपुस्तकेषु लक्ष्यलक्षणान्वेषणं विधातव्यम् । यथा अलङ्काराणामध्यापने संबद्धमहाकाव्येषु तेषामुदाहरणानि गवेषणीयानि ।

३- लेखाभ्यासे विशेषयत्नः सम्पादनीयः ।

४- व्याख्यायामन्वयपर्यायसन्दर्भच्छन्दोऽलङ्कारकोषसमास-व्याकरणव्युत्पत्तिनिदर्शनं यथासम्भवं कार्यम् ।

५- साहित्यिककृतीनामध्ययने समीक्षात्मकं विवेचनं कर्तव्यम् । विशेषतस्तृतीयखण्डे महाकाव्याध्ययने पदप्रयोगालङ्कार-विन्यासरससन्निवेशप्राकृतिकवर्णनेषु समालोचनात्मकं निरूपणमावश्यकं मन्यते ।

६- अध्यापने प्रश्नपत्रनिर्माणे च पाठ्यवस्तुविवरणं सर्वदाऽनुसरणीयम् ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

इतिहासपुराणम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१- पुराणानां वर्ण्यविषयस्योपयोगिताविषये प्रौढज्ञानसम्पादनक्षमत्वम् ।

२- पुराणगतानां रहस्यात्मकविषयाणां ज्ञानार्जनम् ।

३- इतिहासपुराणशैलीज्ञानसम्बन्ध्याऽऽवश्यकक्षमतासम्पादनम् ।

४- पौराणिकविषयाणां व्याख्यानसामर्थ्यसम्पादनम् ।

पन्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - **प्रियव्रतादिचरितम्, श्रीकृष्णचरितम्, राजवंशवर्णनञ्च ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	प्रियव्रतादिचरितम्	२०
(ख)	श्रीकृष्णचरितम्	२०
(ग)	श्रीकृष्णचरितम्	२०
(घ)	श्रीकृष्णचरितम्	२०
(ङ)	राजवंशवर्णनम्	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

प्रियव्रतचरितम्, आग्नीध्रचरितम्, नाभेश्चरितम्, ऋषभदेवचरितम्, भरतचरितञ्च ।

(ख) प्रकरणे

कृष्णावतारोपक्रमः, श्रीकृष्णप्रादुर्भावः, योगमायाविर्भावः, श्रीकृष्णस्य जातकर्मादिसंस्कारः, पूतनावधः, शकटभङ्गः, तृणावर्तवधः, यमलार्जुनोद्धरणम्, अघासुरवधः, ब्रह्मस्तुतिः, कालीयदमनञ्च ।

(ग) प्रकरणे

कालीयस्य यमुनाह्रदे निवासहेतुनिरूपणम्, प्रलम्बासुरवधः, प्रावृष्च्छरदो वर्णनम्, चीरहरणम्, इन्द्रमखभङ्गः, गोवर्धनोद्धरणम्, वेणुगीतम्, रासोत्सवारम्भः, गोपीगीतम्, महारासवर्णनम् ।

(घ) प्रकरणे

अघासुरवधः, युग्मगीतम्, अरिष्टासुरवधः, केशिवधः, रामकृष्णयोर्मथुराप्रस्थानम्, अक्रूरकृता भगवत्स्तुतिः, धनुर्भङ्गः, कुवलयापीडवधः, चाणूरादिवधः, कंसवधः, रामकृष्णयो-रुपनयनम्, गुरुकुलवासः, उद्धवगोपीसंवादः, भ्रमरगीतम्, कुब्जामनोरथपूर्तिश्च ।

(ङ) प्रकरणे

वैवश्वतमनुवंशवर्णनम्, इक्ष्वाकुवंशवर्णनम्, मान्धातृ-खट्वाङ्गयोर्वंशवर्णनम्, निमिचरितम्, जह्नोश्चरितम्, ययातिचरितम्, यदुवंशवर्णनम्, भविष्यत्कालिक-राजवंश्रावर्णनम्, मगधवंशवर्णनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थाः

१-	श्रीमद्भागवतम् (पञ्चमस्कन्धे १-९ अध्यायाः)	वेदव्यासप्रणीतम्
२-	श्रीमद्भागवतम् (दशमस्कन्धस्य पूर्वार्द्धः सम्पूर्णः)	वेदव्यासप्रणीतम्
३-	विष्णुपुराणम् (चतुर्थोऽशः सम्पूर्णः)	वेदव्यासप्रणीतम्

सहायकग्रन्थाः

१-	रासपञ्चाध्यायी	हरिवक्ष जोशी
२-	कल्याण	श्रीमद्भागवतविशेषाङ्कः
३-	भागवतमञ्जरी	कुलचन्द्रगौतमः
४-	गर्गसंहिता	

सन्दर्भग्रन्थाः

१-	भारतीय वाङ्मय मे श्रीराधा	बलदेव उपाध्याय
२-	पुराणपरिशीलनम्	पं. गिरिधरशर्मा चर्तुर्वेदी
३-	पुराणविमर्शः	बलदेव उपाध्यायः

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - मन्वन्तरवर्णनम्, देवीचरितम्, राजवंशानुचरितञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रकरणविभाजनम्

(क)	चटकोत्पत्यादिनिरूपणम्	१५
(ख)	मदालसादिचरितम्	२०
(ग)	योगादिनिरूपणम्, मन्वन्तरवर्णनञ्च	२०
(घ)	देवीमाहात्म्यम्, मन्वन्तरर्णानञ्च	२५
(ङ)	राजवंशवर्णनम	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

जैमिनेश्चत्वारः प्रश्नाः, वपुः शापः, चटकोत्पत्तिनिरूपणम्, विन्ध्यवर्णनम्, चतुर्युगावतारः बलदेवब्रह्महत्या, द्रौपदेयोत्पत्तिः, हरिश्चन्द्रोपाख्यानम्, आडिबकयुद्धम्, पितापुत्रसंवादे संसारचक्रवर्णनम्, जीवगतिनिरूपणम्, महारौरवादिनरकवर्णनम्, मोक्षमार्गनिरूपणम्, पातिव्रत्यधर्म-प्रभाववर्णनम्, अनसूयाचरितम्; दत्तात्रेयोपाख्यानम् ।

(ख) प्रकरणे

मदालसोपाख्यानारम्भः, मदालसापरिणयः, पतिविरहाया मदालसायाः प्राणत्यागः, कुवलयाश्वचरितम्, मदालसाप्राप्तिः, ऋतध्वजचरितम्, मदालसयाऽलर्काय प्रवृत्तिमार्गानुशासनम्, श्राद्धकल्पवर्णनम्, सदाचारनिरूपणम्, स्त्रीधर्मवर्णनम्, आशौचनिरूपणम्, आत्मतत्त्वनिरूपणम् ।

(ग) प्रकरणे

योगनिरूपणम्, प्राणायामप्रकारनिरूपणम् ॐकार-माहात्म्यम्, योगचर्या, सुबाहुकाशीराजयोरुपाख्यानम्, सृष्टिनिरूपणम्, दौः सहोत्पत्तिः, स्वायम्भुवमन्वन्तरवर्णनम्,

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

द्वीपवर्णनम्, गङ्गावतारः कूर्मसन्निवेशः, भुवनकोशवर्णनम्, कलिवरुथिनीसंवादः, स्वारोचिषमन्वन्तरवर्णनम्, औत्तम-मन्वत्तरवर्णनम्, रैवतमन्वन्तरवर्णनम्, चाक्षुषमन्वन्तरवर्णनम्, वैवश्वतमन्वन्तरवर्णनम्, वैवश्वतोत्पत्तिश्च ।

(घ) प्रकरणे

राज्ञः सुरथस्य वनगमनम्, तस्य समाधिना वैश्येन सह संवादः, मधुकैटभाख्यानम, ब्रह्मकृता भगवतीस्तुतिः, देवानां तेजोभिर्देव्याः प्रादुर्भावः, महिषासुरसैन्यवधः, महिषासुरवधः, शक्रादिस्तुतिः, चण्डमुण्डाभ्यां महिषासुर-सन्निधौ देव्याः स्त्रीरत्नत्वनिवेदनम्, देवीदूतसंवादः, धुम्रलोचनवधः, चण्डमुण्डवधः, रक्तबीजवधः, निशुम्भवधः, शुम्भासुरवधः, देवैः कृता नारायणीस्तुतिः देवीचरितं तस्या माहात्म्यवर्णनञ्च, देव्या सुरथवैश्ययोर्वरप्रदानम्, रौच्यमन्वन्तरवर्णनम्, भौत्यमन्वन्तरवर्णनञ्च ।

(ङ) प्रकरणे

सूर्यमाहात्म्यम्, सूर्यसन्ततिवर्णनम्, छायासंज्ञयोश्चरितम्, शनैश्चरोत्पत्तिः, पृषध्रोपाख्यानम्, नाभागचरितम् भलन्दन-चरितम्, खनित्रचरितम्, खनिनेत्रचरितम्, करन्धमचरितम्, अवीक्षितश्चरितम्, मरुत्त्वरितम्, नरिष्यन्तचरितम्, दम-चरितम्, वपुष्मतश्चरितम्, पुराणमाहात्म्यनिरूपणञ्च ।

पाठ्यग्रन्थाः

१- मार्कण्डेयपुराणम् — वेदव्यासप्रणीतम् (सम्पूर्णम्)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सहायकग्रन्थाः

१-	मार्कण्डेयपुराण एक अध्ययन	बदरीनाथ शुक्ल
२-	अष्टादशपुराणपरिचयः	डा. श्रीकृष्णमणित्रिपाठी
३-	पुराणविमर्शः	बलदेव उपाध्यायः

सन्दर्भग्रन्थाः

१-	पौराणिकराजर्षिवंशवर्णनसमीक्षा	डा. श्रीकृष्णमणित्रिपाठी
२-	पुराणदिग्दर्शनम्	माधवाचार्यशास्त्री

शिक्षणविधिः

१- व्याख्यानपद्धतिः ।

२- पूर्वज्ञानसम्पादनसूचककोणात्मकप्रश्नाः ।

३- छात्राणां प्रेरणोत्पादनायोदाहरणमुखेन विषयाणां विवेचनम् ।

४- अनुबन्धचतुष्टयनिरूपणमुखेन विषयवस्तूपस्थापनम् ।

५- वैदिकपौराणिकाख्यानानां सरलरीत्या व्याख्यानम् ।

६- तुलनात्मकरीत्या पाठ्यविषयाणां विवेचनम् ।

७. सत्यावश्यके कृष्णपट्टे चित्रादिप्रदर्शनम् ।

८- लेखनपद्धतेर्विकासाय छात्रेभ्यो लेखाभ्यासाय प्रेरणम् ।

९- छात्रेभ्यो गृहकार्यप्रदानम् ।

१०- कक्षायां मौखिकप्रश्नोत्तरप्रणाल्या विषयावबोधनम् ।

११- पाठ्यांशगतविषयाणां संक्षेपेण विवेचनं, पाठान्तरेण सह सम्बन्धप्रदर्शनञ्च ।

१२- पठितपाठस्य सारांशप्रदर्शनम् ।

१३- विवेचनात्मकमध्यापनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पूर्वमीमांसा

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१- धर्मप्रमाणविवेचनम्,
२- शास्त्रीयकर्मभेदविषयकं ज्ञानम्,
३- श्रुतिलिङ्गादिप्रमाणषट्कसहितशेषशेषित्वविवेचनम्,
४- प्रयोज्यप्रयोजकभावज्ञानम्,
५- श्रौतयाज्ञिकपदार्थपरिभाषाज्ञानम्,
६- धर्मलक्षणनिरूपणम्,
७- मीमांसाशास्त्रानुसारिप्रमाणस्वरूपज्ञानम्,
८- दर्शपौर्णमासेष्टिज्ञानम्,
९- मीमांसाशास्त्रानुसारं मन्त्रादिवेदविभागज्ञानम्,
१०- वेदापौरुषेयत्वस्य ज्ञानम्,
११- मीमांसाविषयस्य ज्ञानेन शास्त्रीयविषयप्रतिपादनम्,

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - अर्थवादादिप्रामाण्यविवेचनम् ।

प्रकरणविभाजनम्

(क) अर्थवादस्मृतिप्रामाण्यादिविचारः २०
(ख) नामधेयप्रामाण्यादिनिरूपणम् २०
(ग) अपूर्वस्याऽऽख्यातप्रतिपाद्यत्वनिरूपणाद् व्यवेताननुषङ्गाधिकरणान्तं प्रकरणम् । २०
(घ) अङ्गापूर्वाभेदाधिकरणतः सौभरनिधनयोः काम्यैक्याधिकरणान्तं प्रकरणम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ङ) ग्रहागतायाःज्योतिष्टोमाङ्गतानिरूपणात्
सर्वशाखाप्रत्येककर्मताधिकरणनिरूपणान्तं प्रकरणम् २०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

अकार्यबोधकवाक्यप्रामाण्यनिरूपणम्, विधिवन्निगदाधिकरणम्, हेतुवन्निगदाधिकरणम्, मन्त्रलिङ्गाधिकरणम्, स्मृतिप्रामाण्यनिरूपणम्, श्रुतिप्राबल्याधिकरणम्, दृष्टमूलकस्मृतेरप्रामाण्यनिरूपणम्, पदार्थप्राबल्याधिकरणम्, शास्त्रप्रसिद्धपदार्थप्रामाण्याधिकरणम्, आर्यप्रसिद्धिविरोधे म्लेच्छप्रसिद्धेरप्रामाण्यनिरूपणम्, कल्पसूत्रस्यास्वतः- प्रामाण्याधिकरणम्, सामान्यश्रुतिकल्पनाधिकरणम्, साधुपदप्रयोगविचारः, आकृतिशक्त्यधिकरणनिरूपणम् ।

(ख) प्रकरणे

उद्भिदादिशब्दानां यागनामताऽधिकरणम्, चित्रादिशब्दानां यागनामधेयताऽधिकरणम्, तत्प्रख्याधिकरणम्, तद्व्यपदेशाधिकरणम् वाजपेयादिशब्दानां नामधेयत्वनिरूपणम्, आग्नेयादीनामनामताऽधिकरणम्, बर्हिरादिशब्दानां जातिवाचिताऽधिकरणम्, प्रोक्षण्यादिपदानां यौगिकताऽधिकरणम्, निर्मन्थ्यशब्दस्य यौगिकत्वाधिकरणम्, वैश्वदेवादिशब्दानां नामधेयत्वनिरूपणम्, वैश्वानराधिकरणम्, यजमानशब्दस्य प्रस्तरादिस्तुत्यर्थताऽधिकरणम्, आग्नेयादीनां ब्राह्मण्यादिस्तुत्यर्थताऽधिकरणम्, यूपादिशब्दानां यजमान-स्तुत्यर्थत्वनिरूपणम्, अपशवादिशब्दानां गवादि-प्रसंशार्थताऽधिकरणम्, भूमाधिकरणतः सामर्थ्यानुसारेणावस्थितानां व्यवस्थाधिकरणान्तम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

प्रथमद्वितीयाध्याययोः संगतिविचारः, अपूर्वस्याऽऽख्यात-पदप्रतिपाद्यत्वनिरूपणम्, यागस्वर्गातिरिक्तमपूर्वमस्ति न वेति विचारः, कर्मणां गुणप्रधानभावविभागाधिकरणम्, संमार्जनादीनामप्रधानताऽधिकरणम् स्तोत्रादिप्राधान्याधि-करणम्, मन्त्रविधायकत्वाधिकरणम्, मन्त्रनिर्वचनाधिकरणम्, ब्राह्मणनिर्वचनाधिकरणम्, ऊहाद्यमन्त्रताऽधिकरणम्, ऋग्ल-क्षणाधिकरणम्, सामलक्षणनिरूपणविचारः, यजुर्लक्षण-निरूपणविचारः, निगदानां यजुष्ट्वाधिकरणम्, एक-वाक्यत्वाधिकरणम्, वाक्यभेदाधिकरणाद् व्यवेताननुषङ्गाधि-करणान्तम् ।

(घ) प्रकरणे

अङ्गापूर्वभेदाधिकरणम्, समिदाद्यपूर्वभेदाधिकरणम्, आघारा-द्याग्नेयादीनामङ्गाङ्गिभावविचारः, उपांशुयाजापूर्वताऽधिकरणम्, आघाराद्यपूर्वताऽधिकरणम्, पशुसोमापूर्वताऽधिकरणम्, संख्या-कृतकर्मभेदाधिकरणम्, संज्ञाकृतकर्मभेदाधिकरणम्, देवताभेद-कृतकर्मभेदाधिकरणम्, द्रव्यविशेषानुक्तिकृतकर्मैक्याधिकरणम् दध्यादिद्रव्य-सफलत्वाधिकरणम्, वारवन्तीयादीनां कर्मा-न्तरताऽधिकरणम्, सौभरनिधनयोः काम्यैक्याधिकरणम् ।

(ङ) प्रकरणे

ग्रहाग्रताया ज्योतिष्टोमाङ्गताऽधिकरणम्, अवेष्टेः क्रत्वन्त-रताऽधिकरणम्, आधानस्य विधेयत्वनिरूपणम्, दाक्षा-यणादीनां गुणताऽधिकरणम्, द्रव्यदेवतायुक्तानां यागान्त-रताऽधिकरणम्, वत्सालम्भनादीनां संस्कारताऽधिकरणम्, नैवारचरोराधानार्थताऽधिकरणम्, त्वाष्ट्रपत्नीवतस्य पर्यग्नि-करणगुणकत्वाधिकरणम्, अदाभ्यादीनां ग्रहनामताऽधिकरणम्,

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वयनाधिकरणम्, मासाग्निहोत्रादीनां क्रत्वन्तरताऽधिकरणम्, आग्नेयादिकाम्येष्ट्याधिकरणतः आग्नेयद्विरुक्तेः स्तुत्यर्थताऽधिकरणान्तम्, यावज्जीविकाग्निहोत्राधिकरणम्, सर्वशाखाप्रत्ययैककर्मताऽधिकरणम् ।

पाठ्यग्रन्थः

१- पार्थसारथिमिश्रविरचितायाः शास्त्रदीपिकायाः प्रथमाध्यायस्य द्वितीयपादादारभ्य द्वितीयाध्यायान्तो भागः ।

सहायकग्रन्थौ

१- अध्वरमीमांसायाः कुतूहलवृत्तेः प्रथमाध्यायद्वितीयपादतः द्वितीयाध्यायसमाप्त्यन्तो भागः ।

२- शास्त्रदीपिकाव्याख्या मयूखमालिका सोमनाथकृता ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - शेषशेषिप्रयोज्यप्रयोजकविचारः

प्रकरणविभाजनम्

(क) शेषलक्षणनिरूपणतः पौष्णापेषणस्यैकदेवत्व-
निवेशनिरूपणान्तं प्रकरणम्। २०

(ख) निवीतस्यार्थवादतानिरूपणात्,
दीक्षणीयादिधर्माणामग्नीषोमाङ्गतानिरूपणान्तं प्रकरणम्। २०

(ग) बर्हिरादीनां दर्शपौर्णमासतदङ्गोभयाङ्गतानिरूपणात्
सवनीयानां मांसमयतानिरूपणान्तं प्रकरणम्। २०

(घ) क्रत्वर्थपुरुषार्थलक्षणनिरूपणाद्
बर्हिष आतिथ्यादिसाधारण्यनिरूपणान्तं प्रकरणम्। २०

(ङ) द्रव्यसंस्कारकर्मणां क्रत्वर्थतानिरूपणाज्जोतिष्टोमे
दीक्षणीयादीनामङ्गतानिरूपणान्तं प्रकरणम्। २०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

द्वितीयतृतीयाध्याययोः संगतिविचारः, प्रतिज्ञाधिकरणम्, शेषलक्षणाधिकरणम्, शेषलक्ष्याधिकरणतश्चतुर्धाकरण-स्याग्नेयमात्राङ्गताऽधिकरणान्तम्, लवनप्रकाशकमन्त्राणां मुख्ये विनियोगाधिकरणम्, इन्द्रप्रकाशकमन्त्राणां ग्रार्हपत्ये विनियोगविचारः, आह्वानप्रकाशकमन्त्राणामाह्वाने विनि-योगाधिकरणम्, अग्निविरहणादिप्रकाशकमन्त्राणां तत्रैव विनियोगाधिकरणम्, प्रस्तरप्रहरणन्यायाधिकरणम्, सूक्त-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वाकानामर्थानुसारविनियोगाधिकरणत एकादशाधिकरणोक्तस्य उपसंहाराधिकरणान्तम, उच्चैस्त्वादीनां वेदधर्मतानिरूपणम्, आधाने गानस्योपांशुतानिरूपणम्, ज्योतिष्टोमस्य याजुर्वैदिकतानिरूपणविचारः प्रकरणस्य विनियोजकताऽधिकरणम्, क्रमस्य विनियोजकताऽधिकरणम्, समाख्याया विनियोजकताऽधिकरणम्, श्रुत्यादीनां पूर्वपूर्वबलीयस्त्वाधिकरणतः पौष्णापेषणस्यैकदेवत्ये निवेशाधिकरणान्तम् ।

(ख) प्रकरणे

निवीतस्यार्थवादताऽधिकरणतः परुषिदितादीनामनुवादताऽधिकरणान्तम्, अनृतवदननिषेधस्य क्रतुधर्मताऽधिकरणम्, जञ्जभ्यमानधर्माणां प्रकरणे निवेशाधिकरणतः पुरोडाशविभागस्य भक्षार्थताऽधिकरणान्त्रम्, ध्रुवाज्यादिभिः स्विष्टकृदादिशेषाननुष्ठानाधिकरणम्, साकं प्रस्थायीये शेषकर्माननुष्ठानाधिकरणम् सौत्रामण्यां शेषकर्माननुष्ठानविचारः, सर्वपृष्ठेऽष्टौ स्विष्टकृदिडादीनां सकृदनुष्ठाननिरूपणम्, ऐन्द्रवायवग्रहे द्विःशेषभक्षणाधिकरणतो ब्राह्मणानामेव राजन्यचमसानुप्रसर्पणाधिकरणान्तम्, स्रुवादिषु खादिरतादिविधेः प्रकृतिगामिताऽधिकरणम्, सामिधेनीनां सप्तदशसंख्याया विकृतिगामिताऽधिकरणम्, नैमित्तिकसप्तदशस्य प्रकृतिगामिताऽधिकरणम्, आधानस्य पवमानेष्ट्यङ्गताऽधिकरणान्तम्, आधानस्य सर्वार्थताधिकरणतः दीक्षणीयादिधर्माणामग्निष्टोमाङ्गताऽधिकराणान्तम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) **प्रकरणे**

बर्हिरादीनां दर्शपौर्णमासतङ्गोभयङ्गताऽधिकरणम्, स्वामिसंस्काराणां प्रधानार्थताऽधिकरणंम्, सौमिकवेद्यादीनामङ्गप्रधानोभयाङ्गताऽधिकरणम् अभिमर्शनस्याङ्गप्रधानोभयङ्गताऽधिकरणम् दीक्षादक्षिणयोः प्रधानार्थताऽधिकरणतः श्येनवाजपेययोरनेककर्तृकताऽधिकरणान्तम्, क्रयस्य स्वामिकर्मताऽधिकरणम्, वपनादिसंस्काराणां याजमानताऽधिकरणम्, तपसो याजमानताऽधिकरणम्, लोहितोष्णीषतादीनां सर्वर्त्विग्धर्मताऽधिकरणम् वृष्टिकामनाया याजमानताऽधि-करणम्, आयुर्दादिमन्त्राणां याजमानताऽधिकरणम्, द्व्याम्नातस्योभयप्रयोज्यताधिकरणतः सवनीयानां मांसमयताऽधिकरणान्तम् ।

(घ). **प्रकरणे**

तृतीयचतुर्थाध्याययोः संगतिविचारः, क्रत्वथ पुरुषार्थलक्षणविचारः प्रजापतिव्रतानां पुरुषार्थत्वनिरूपणम्, यज्ञायुधानामनुवादत्वनिरूपणम्, पश्वेकत्वादेर्विवक्षाधिकरणम्, लिङ्गस्य विवक्षितत्वनिरूपणम्, आश्रयिणामदृष्टार्थताधिकरणत उपभृतिद्विचतुर्गृहीता-चरणाधिकरणान्तम्, स्वरोश्छेदनाद्यप्रयोजकताऽधिकरणम्, शाखाया अहार्यताऽधिकरणम्, छेदनस्य शाखाप्रयुक्तताऽधिकरणम्, शाखाप्रहरणस्य प्रतिपत्तिकर्मताऽधिकरणम्, निनयनस्य प्रतिपत्तिकर्मताऽधिकरणम्, दण्डदानस्यार्थकर्मताधिकरणतः, बर्हिष आतिथ्यादिसाधारण्यनिरूपणान्तम् ।

(ङ) **प्रकरणे**

द्रव्यसंस्कारकर्मणां क्रत्वर्थनिरूपणम्, नैमित्तिकानां बार्हद्गिरादीनामनित्यार्थत्वनिरूपणम्, दध्यादेर्नित्य-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नैमित्तिकोभयार्थत्वविचारः, प्रयोव्रतादीनां क्रतुधर्मत्व-निरूपणम्, विश्व जिदादीनां सफलत्वविचारः, विश्व-जिदादीनामेकफलत्वनिरूपणम्, विश्वजिदादीनां स्वर्ग-फलत्वनिरूपणम्, रात्रिसत्रन्यायः, रात्रिसत्रस्यार्थवादि-कफलकत्वनिरूपणम्, काम्यानां यथोक्तकाम्य-फलकत्वविचारः, दर्शपूर्णमासादीनां सर्वकामार्थताऽधिकरणतः सौत्रामण्याद्यङ्गानां स्वकालकर्तव्यताऽधिकराणान्तम्, राज-सूयेज्यानां देवनाद्यङ्गत्वविचारः, विदेवनस्य कृत्स्नराज-सूयाङ्गताऽधिकरणम्; सौम्यादीनामुपसत्का- लकत्वाधिकरणम्, आमनहोमाना साग्रहण्यङ्गताऽधिकरणम् दधिग्रहस्य नित्यताऽधिकरणतः ज्योतिष्टोमे दीक्षणीयादीना-मङ्गताधिकरणान्तम् ।

पाठ्यग्रन्थः

१- शास्त्रदीपिकायास्तृतीयचतुर्थाध्यायौ ।

सहायकग्रन्थौ

१- अध्वरमीमांसायाः कुतूहलवृत्तेस्तृतीयचतुर्थाध्यायौ ।

२- शास्त्रदीपिकाव्याख्या मयूखमालिका सोमनाथकृता ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शिक्षणविधिः

१- अन्यदर्शनपरिचयेन छात्राणां ध्यानाकर्षणम् ।
२- पाठ्यग्रन्थोपस्थापनेन विषयप्रतिपादनम् ।
३- प्रवचनेन विषयस्य विस्तृतीकरणम् ।
४- प्रतिपादितविषयसम्बन्धे प्रश्नोपस्थापनेन छात्रजिज्ञासोत्पादनम् ।
५- विशिष्टशब्दानां श्यामपट्टेऽर्थलेखनम् ।
६- मीमांसान्यायानां लौकिकव्यवहारोपयोगित्वप्रदर्शनपूर्वकं व्याख्यानम् ।
७ प्रश्नोत्तररूपेण पुनरावृत्तिर्बोधपरीक्षा च ।
८- गृहकार्यप्रदानेन पठितविषयस्य लेखाभ्याससम्पादनम् ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शाङ्करवेदान्तः

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१- तत्त्वानां विवेकसामर्थ्याधानम्,
२- उपनिषदर्थसामान्यज्ञानार्जनम्,
३- प्रमाणप्रमेयपरिशीलनेन तेषां वर्गीकरणसामर्थ्योत्पादनम्,
४- सूत्रभाष्यद्वारा ब्रह्मविचारधाराया वादग्रन्थैश्च तत्परिष्कारविधेः परिचयप्रदानम्,
५- तत्त्वमस्यादिमहावाक्यनामद्वैतानुकूलत्वावधारणशक्तेर्ज्ञानम्,
६- गीताया अद्वैतसिद्धान्तप्रतिपादकत्वमितिबोधाधानम्,
७- लघुप्रस्थानत्रयाणां सैद्धान्तिकज्ञानार्जनम्,
८- वेदान्तप्रवचने प्रावीण्यसम्पादनम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **परमपुरुषार्थसाधननिरूपणम् ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	प्राणस्य ज्येष्ठता श्रेष्ठता च ।	१०
(ख)	पञ्चाग्निविद्या वैश्वानरविद्या च ।	१०
(ग)	नैकविधदृष्टान्तेन तत्त्वोपदेशः ।	३०
(घ)	भूमविद्या ।	२५
(ङ)	दहरविद्या ।	२५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

. CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

इन्द्रियाणां विवादः, इन्द्रियकृतप्राणस्तुतिः, मन्थकर्म ।

(ख) प्रकरणे

प्रवाहणकृतपञ्चप्रश्नाः, प्रथमं पञ्चमप्रश्नोत्तरं, तत्र बीजञ्च देवयानधूमयानयोर्व्यावर्तनस्थानम्, अश्वपतिमुनिसंवादः वैश्वानरोपदेशः, प्राणाद्याहुतिफलं तत्प्रशंसा च ।

(ग) प्रकरणे

एकविज्ञानेन सर्वविज्ञानविषयकः प्रश्नः, सत एव सृष्टिप्रतिपादनम्, त्रिवृत्करणम्, मनसोऽन्नमयत्वादिकम्, नवकृत्वस्तत्त्वोपदेशः वाक्यप्रमाणजं फलञ्च ।

(घ) प्रकरणे

नामादिषु ब्रह्मदृष्टिः, भूमविद्यायाः स्वरूपप्रतिपादनमुपसंहार-स्तज्ज्ञानफलञ्च ।

(ङ) प्रकरणे

अधिकारिभेदः, सम्प्रसादस्वरूपविवेकः, उपदेशपरम्परा तज्ज्ञानफलञ्च ।

पाठ्यग्रन्थः

(क) छान्दोग्योपनिषदः ५-८ अध्यायाः
(शाङ्करभाष्यसहिताः) ।

सहायकग्रन्थः

(क) मिताक्षराटीका सम्बद्धोपनिषदः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - **प्रपञ्चमिथ्यात्वनिरूपणम्, ब्रह्मतत्त्वनिरूपणञ्च ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	विज्ञानस्य स्वप्रकाशत्वम्	३०
(ख)	तमसो भावरूपत्वम्	१०
(ग)	प्रपञ्चमिथ्यात्वम्	२०
(घ)	अनिर्वचनीया विद्या	३०
(ङ)	अनिर्वचनीयता	१०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

स्वप्रकाशस्य विकल्पाः उत्तरोत्तरलक्षणानुसरणम्, पूर्वपक्षे लक्षणप्रमाणासंभवः, सिद्धान्ते विज्ञानस्य स्वप्रकाशत्वम्, आत्मनि विज्ञानस्वप्रकाशत्वातिदेशः, तत्र प्रमाणानि ।

(ख) प्रकरणे

पूर्वपक्षे तमसो भावपदार्थानन्तर्भावे युक्तयः, सिद्धान्ते तमसो भावरूपत्वेन दशमद्रव्यत्वम् ।

(ग) प्रकरणे

मिथ्यात्वे विकल्पाः, पूर्वपक्षे मिथ्यात्वे लक्षणप्रमाणाभावः, सिद्धान्ते मिथ्यात्वनिरुक्तिस्तत्र प्रमाणञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(घ) प्रकरणे

पूर्वपक्षे अविद्याया ज्ञानाभावरूपत्वम्,

ज्ञाननिवर्त्यत्वादिलक्षणासंभवः, अनुभवात्तस्या भावत्वानुमानम्, सिद्धान्ते अज्ञानस्य लक्षणप्रमाणे, विभ्रमस्वीकारोपपत्तिः, ख्यात्यन्तरनिरासश्च, अनिर्वचनीयख्यात्युपपादनं तस्या आरोपितत्वञ्च ।

(ङ) प्रकरणे

विभ्रमो नानिनिर्वचनीयावभास इति प्रतिपादनं पूर्वपक्षे, सिद्धान्ते तत्र लक्षणप्रमाणाभ्यामनिर्वचनीयत्वसिद्धिः ।

पाठ्यग्रन्थः

(क) तत्त्वप्रदीपिका (चित्सुखी) प्रथमपरिच्छेदस्यादित अनिर्वचनीयतानिरूपणान्तो भागः ।

सहायकग्रन्थः

(क) नयनप्रसादिनी टीका ।

शिक्षणविधिः

१- ग्रन्थोत्थितिबीजप्रदर्शनम् ।

२- प्रतिपाद्यस्य विषयवस्तुनः संक्षेपेण बोधाधानम् ।

३- पदवाक्यप्रघट्टकैर्विवक्षितानामर्थानां विस्तृतीकरणम् ।

४- पूर्वोत्तरपक्षयोः पार्थक्ये स्वस्वरूपत्वपर्यवसाने च युक्तिप्रदर्शनम्, ग्रन्थस्य सिद्धान्तोन्मुखत्वबोधनञ्च ।

५- संक्षेपविस्तरविधिना शिक्षितविषयपरीक्षणम् ।

६- लेखनकलायां कौशलाधानाय लघूत्तरापेक्षिणां गुरूत्तरापेक्षिणाञ्च प्रश्नानामुत्तरलेखनस्याभ्यासवर्धनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

७- प्रकरणस्य परिच्छेदादेर्वा पूर्वापरग्रन्थसङ्गत्यभिधानम् ।

८- सद्य उत्तरापेक्षिप्रश्नमाध्यमेन बोधपरीक्षणम् ।

९- अपेक्षितपट्टचित्राद्युपकरणमाध्यमेनापि विषयबोधाधानम् ।

१०- अधीतविषयाणामुपयोगित्वप्रदर्शनादिकञ्चेति ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

धर्मशास्त्रम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

यावत्सांसारिकैः पुरुषैः पुरुषार्थचतुष्टयोपलब्धये पालनीय-संरक्षणीयसंवर्धनीयानामाचारव्यवहारप्रायश्चित्तविभाग-प्रतिपादितानां वैदिकधर्मशास्त्रीयविधिनिषेधादीनां सम्यग्ज्ञाना-र्जनाय धर्मशास्त्रविहिताचारपरिपालनाय विभिन्ननिर्णयात्मक-विषयावबोधनाय च स्नातकस्तरीयस्य धर्मशास्त्राध्ययनम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	प्रतिज्ञाप्रमाणयोर्निरूपणम्	३०
(ख)	धर्मभेदविचारः	२०
(ग)	स्थूलसूक्ष्मधर्मस्वरूपम्	२०
(घ)	प्रायश्चित्तविचारः	१०
(ङ)	गोवधप्रायश्चित्तादिविचारः	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

उपोद्घातः, वेदार्थप्रमाणनिरूपणञ्च ।

(ख) प्रकरणे

धर्मभेदनिरूपणम् ।

(ग) प्रकरणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्थूलसूक्ष्मधर्मौ, युगधर्मः, आचारस्य धर्मजनकत्वम्, ब्राह्मणस्य षट्कर्माणि, जातिस्वभावनिरूपणम्, गृहस्थधर्मः आशौचादिविचारश्च ।

(घ) प्रकरणे

वृकश्वानादिदष्टविचारः, आहिताग्निमरणविचारः, प्रायश्चित्तम्, प्रतिषिद्धान्नशुद्धिनिरूपणम्, द्रव्यशुद्धिविचारः, अस्पृश्यस्पर्शशुद्धिः, व्रतादेशलक्षणम्, स्पर्शस्वरूपनिरूपणञ्च ।

(ङ) प्रकरणे

गोवधप्रायश्चित्तम्, अगम्यागमनप्रायश्चित्तम्, भक्ष्याभक्ष्यनिरूपणम्, अभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तञ्च ।

पाठ्यग्रन्थौ

(क) जैमिनीयन्यायमाला (द्वितीयाध्यायपर्यन्ता)

(ख) पराशरस्मृतिः (१-१२ अध्यायाः)

सहायकग्रन्थः

(क) कात्यायनस्मृतिः (१-२९ खण्डः)

षष्ठं पत्रम् — पूर्णाङ्काः १००

प्रकरणविभाजनम्

(क)	आशौचनिर्णयः	३०
(ख)	असगोत्राद्याशौचनिर्णयः	२०
(ग)	श्राद्धनिर्णयः	२०
(घ)	एकादशाहादिश्राद्धनिर्णयः	२०
(ङ)	एकोद्दिष्टादिश्राद्धविचारः	१०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

आशौचस्वरूपम्, आशौचभेदः, आशौचसङ्करः, अतिक्रान्ताशौचादिकृतचूडाशौचपर्यन्तम्, कन्यासापिण्ड्यञ्च ।

(ख) प्रकरणे

असगोत्राशौचम्, आशौचान्नभक्षणनिमित्तकाशौचम्, उत्तमाधमसापिण्ड्यजननमरणनिमित्तकाशौचम्, आशौचे कर्मविधिनिषेधादिविचारश्च ।

(ग) प्रकरणे

श्राद्धस्वरूपम्, श्राद्धभेदः, वृषोत्सर्गः, श्राद्धकालः श्राद्धे विहितनिषिद्धा ब्राह्मणाः, श्राद्धीयद्रव्याणि, श्राद्धाधिकारिणः, उदककर्म च ।

(घ) प्रकरणे

एकादशाहकृत्यम्, अन्नोदककुम्भदानम्, मासिकश्राद्धम्, सपिण्डनश्राद्धप्रयोगादिश्च ।

(ङ) प्रकरणे

अपात्रकैकोद्दिष्टश्राद्धम्, मातृश्राद्धम्, स्त्रीकर्तृकश्राद्धम्, अपात्रकपावर्णश्राद्धम्, आभ्युदयिकश्राद्धम्, नित्यश्राद्धादिश्च ।

पाठ्यग्रन्थौ

(क) षडशीतिः (शुद्धिचन्द्रिकासहिता)

(ख) श्राद्धविवेकः (रुद्रधरकृतः)

सहायकग्रन्थः

(क) लिखितस्मृतिः ।

शिक्षणविधिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(१) प्रथमं सरलया भाषया पाठ्यविषयस्य भावार्थबोधापनम् ।

(२) तदनन्तरं पाठ्यविषयगतशब्दार्थबोधापनम् ।

(३) अनुबन्धचतुष्टयबोधनपूर्वकं प्रश्नोत्तर-लेखनाभ्यासादिभिर्विषयावबोधनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सर्वदर्शनम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

(१) नास्तिकास्तिकादिदर्शनानां भेदज्ञानपूर्वकं स्वरूपविववेचन-सामर्थ्योत्पादनम्,

(२) प्राच्यदर्शनानां प्रौढज्ञानोत्पादनाय पूर्वावश्यकरूपेण प्राच्यदर्शनग्रन्थस्य विषयाणामाधारभूतज्ञानोत्पादनम्,

(३) परतर्कखण्डनसामर्थ्योत्पादनम्,

(४) आत्मसंयमादिनैतिकगुणसम्पादनसामर्थ्योत्पादनम्,

(५) पूर्वपक्षरूपेण देहात्मवादस्योत्तरपक्षरूपेण विभिन्नदर्शनानुसार-मात्मस्वरूपज्ञानक्षमतोत्पादनम्,

(६) आचारविचारोभयगतज्ञानक्षमतोत्पादनम्,

(७) वेदान्तवाक्यानामद्वितीये ब्रह्मणि समन्वये स्मृतितर्कादि-बोधनिराकरणम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **न्यायदर्शनम् ।**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	पदार्थोद्देशलक्षणप्रकरणम् ।	२५
(ख)	संशयपरीक्षादिशब्दपरीक्षान्तं प्रकरणम् ।	२५
(ग)	प्रमाणचतुष्ट्वपरीक्षादिशरीरपरीक्षान्तं प्रकरणम् ।	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(घ) इन्द्रियपरीक्षाद्यपवर्गपरीक्षान्तं प्रकरणम् । १५

(ङ) तत्त्वज्ञानपरीक्षादिनिग्रहस्थानपरीक्षान्तं प्रकरणम् । १५

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

शास्त्रप्रयोजनकथनम्, पदार्थानामुद्देशः, तत्त्वज्ञानाधीनक्रम-मुक्तिकथनम्, प्रमाणलक्षणम्, विभाजनञ्च प्रमाणस्य, प्रत्यक्षलक्षणमनुमानलक्षणमनुमानविभागश्च, उपमानस्वरूपम्, शब्दलक्षणम्, शब्दविभागश्च, प्रमेयस्वरूपम्, प्रमेयविभागश्च, शरीरेन्द्रियभूतनिरूपणम्, अर्थविभागस्तस्यार्थस्य लक्षणञ्च, बुद्धिलक्षणम्, मनोनिरूपणम्, प्रवृत्तिलक्षणम्, प्रवृतिविभागश्च, प्रयोजन-दृष्टान्तसिद्धान्तस्वरूपम्, सिद्धान्तविभागस्तत्स्वरूपञ्च, प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमानां स्वरूपम्, तर्कनिरूपणम्, निर्णयवादजल्पवितण्डानिरूपणम्, हेत्वाभासाः, छलजातिनिग्रहस्थानानां सविभागं स्वरूपञ्च ।

(ख) प्रकरणे

संशयपरीक्षा, प्रमाणपूर्वपक्षस्तत्समाधानञ्च, प्रत्यक्ष-लक्षणाक्षेपस्तत्समाधानञ्च, सन्निकर्षहेतुत्वशङ्कासमाधाने, प्रत्यक्षस्यानुमितित्वशङ्का, अवयविपूर्वपक्षस्य समाधानम्, अनुमानपूर्वपक्षस्य समधानम्, वर्तमानविषये शङ्का तत्समाधानञ्च, उपमानपरीक्षा, शब्दे पूर्वपक्षस्तत्समाधानञ्च, वेदप्रामाण्याक्षेपसमाधाने, वेदवाक्यविभागस्तत्स्वरूपञ्च, वेदप्रामाण्ये युक्तिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरणे

प्रमाणचतुष्ट्वाक्षेपस्य समाधानम्, वेदवाक्य-विभागस्तत्स्वरूपञ्च शब्दानित्यत्वसाधनम्, शब्दपरिणाम-संशयः, शब्दविकारनिराकरणम्, शब्दविकारव्यवहारः कथमिति निरूपणम्, पदार्थनिरूपणम्, व्यक्त्याकृति-जातिलक्षणानि, प्रमेयपरीक्षारम्भः, इन्द्रियचैतन्यवाददूषणम्, शरीरात्मवादखण्डनम्, चक्षुरद्वैतप्रकरणम्, मनस आत्मत्व-खण्डनम्, आत्मनित्यत्वप्रतिपादनम्, शरीरपरीक्षा, शरीरस्य भौतिकत्वपार्थिवत्वप्रतिपादनम् ।

(घ) प्रकरणे

इन्द्रियनानात्वपरीक्षणम्, अर्थपरीक्षणम्, बुद्ध्यनित्यत्वे शङ्कासमाधानञ्च, साङ्ख्यसौगतमतखण्डनम्, बुद्धेरात्म-गुणत्वप्रतिपादनम्, शरीरगुणत्वाभावप्रतिपादनञ्च, मनः-परीक्षा, शरीरस्यादृष्टनिष्पाद्यताप्रतिपादनम्, प्रवृत्तिपरीक्षा, दोषपरीक्षा, प्रेत्यभावसिद्धान्तः, उत्पत्तिप्रकारः, शुन्यतोपादान-खण्डनम्, ईश्वरकारणतावादविवेचनम्, आकस्मिकवाद-निराकरणम्, सर्वनित्यत्वसर्वानित्यत्व-निराकरणम्, सर्व-पृथकत्वसर्वशून्यत्वनिराकरणम्, साङ्ख्यैकान्तवादनिरासः, फलपरीक्षा, दुःखपरीक्षा अपवर्गपरीक्षा च ।

(ङ) प्रकरणे

तत्त्वज्ञानोत्पत्तिप्रकरणम्, अवयविप्रकरणम्, निरवयवप्रकरणम्, ब्राह्यार्थभङ्गनिराकरणम्, तत्त्वज्ञानविवृद्धिप्रकरणम्, जाति-विभागः, विभक्तानां जातीनां स्वरूपाणि, निग्रहस्थानविभागः, विभक्तानां निग्रहस्थानानां स्वरूपाणि च, हेत्वाभासानां निग्रहस्थानत्वञ्च ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थः

१. न्यायदर्शनम् वात्स्यायनभाष्यसहितम्

सहायकग्रन्थाः

(क) न्यायसूत्रवार्तिकमुद्योतकारस्य ।

(ख) तात्पर्यटीका वाचस्पतिमिश्रस्य ।

(ग) न्यायसूत्रवृत्तिः विश्वनाथभट्टाचार्यस्य ।

सन्दर्भग्रन्थाः

(क) तात्पर्यपरिशुद्धिः उदयनाचार्यकृता

(ख) न्यायमञ्जरी जयन्तभट्टकृता

(ग) तर्कभाषा केशवमिश्रकृता

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम - योगदर्शनम्

प्रकरणविभाजनम्

(क)	समाधिपादे ईश्वरनिरूपणान्तप्रकरणम्	२०
(ख)	समाधिपादे चित्तविक्षेपनिरूपणतः पादसमाप्तिपर्यन्तो भागः	१०
(ग)	साधनपादप्रकरणम्	३०
(घ)	विभूतिपादप्रकरणम्	२५
(ङ)	कैवल्यपादप्रकरणम्	१५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

योगशास्त्रारम्भप्रतिज्ञा, योगलक्षणम्, निरोधकाले व्युत्थाने च द्रष्टुः स्वरूपावधारणम्, वृत्तिभेदनिरूपणम्, निरोधोपायः, अभ्यासवैराग्ये, सम्प्रज्ञातसमाधिलक्षणम्, सम्प्रज्ञातसमाधिविभागश्च, असम्प्रज्ञातसमाधिस्वरूपम्, निरोधसमाधिभेदस्य भवप्रत्ययस्योपाधिप्रत्ययस्य च स्वरूपम्, ईश्वरस्य प्रणिधानम्, लक्षणम्, सर्वज्ञत्वम्, तस्य वाचकत्वादिकञ्च ।

(ख) प्रकरणे

चित्तविक्षेपस्वरूपप्रतिषेधोपायनिरूपणम्, चित्तप्रसादनोपायनिरूपणम्, चितस्थैर्योपायाः समापत्तिस्वरूपम्, समापत्तिभेदाश्च सबीजसमाधिः, ऋतम्भरायाः प्रज्ञायाः स्वरूपं फलञ्च, निर्बीजसमाधेः स्वरूपम् ।

(ग) प्रकरणे

क्रियायोगस्तत्फलञ्च, क्लेशास्तेषां मूलञ्च, कर्माशयमूलम् एकभविकर्मवादः, विपाकफलनिरूपणम्, सर्वस्यैव दुखरूपत्वनिरूपणम्, हेयस्वरूपम्, सुखस्यापि हेयत्वञ्च, हेयहेतुनिरूपणम्, दृश्यस्वरूपम्, गुणपर्वनिरूपणम्, द्रष्टृस्वरूपम् दृश्यस्य नष्टत्वमनष्टत्वञ्च, संयोगप्रतिपादनम्, दृग्दृश्यसंयोगहेतुः, दृशेः कैवल्यस्य प्रतिपादनम्, कैवल्यकारणञ्च, विवेकिनः सप्तप्रकारायाः प्रज्ञायाः प्रतिपादनम्, ज्ञानवृद्धिः कथं भवतीति प्रतिपादनम्, योगाङ्गानि अहिंसासत्यास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहशौचसन्तोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानासनस्वरूपफलप्रतिपादनम्, प्राणायामस्वरूपप्रतिपादनञ्च ।

(घ) प्रकरणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

धारणाध्यानसमाधीनां लक्षणानि तेषामेकपदवाच्यत्वञ्च, बहिरङ्गत्वान्तरङ्गत्वनिरूपणम्, निरोधपरिणामस्वरूप-फलप्रतिपादनम्, समाधिपरिणामस्वरूपप्रतिपादनम्, एकाग्र-तापरिणामस्वरूपप्रतिपादनम्, धर्मलक्षणावस्था-परिणाम-चित्तपरिणामस्वरूपप्रतिपादनम्, धर्मिस्वरूपम्, धर्मिण परिणामान्यत्वे कारणम्, परिणामत्रयसंयमफलम् शब्दार्थ-ज्ञानविभागेषु संयमस्य फलम्, संस्कारसाक्षात्कारस्य कारणं तत्फलम्, तत्राख्यजैगीषव्यसंवादश्च, प्रत्ययसंयमफलम्, कामरूपसंयमफलम्, कर्मनिरूपणम् कर्मसंयमफलञ्च मैत्र्यादिसंयमफलम्, हस्त्यादिबलसंयमफलम्, सूक्ष्मव्यवहित-विप्रकृष्टादिज्ञानं कथं भवतीति प्रतिपादनम्, सूर्यसंयमफलम्, भुवनप्रस्तारः द्वीपवर्णनम्, द्वीपवासिवर्णनम्, सुमेरुवर्णनम्, भिन्नभिन्नलोकवासिवर्णनम्, चन्द्रसंयमफलम्, ध्रुवनाभिचक्रकण्ठकूपकूर्मनाडीमूर्ध्वज्योतिःसंयमफलम्, प्रातिभाज्ञानफलम् हृदयसंयमफलम्, पुरुषज्ञानसाधनसंयम-स्वरूपम्, पौरुषेयबोधफलम्, सिद्धीनां समाधिप्रतिपक्षत्वम्, चित्तस्य परशरीरावेशोपायः उदानसमानजयफलम्, श्रोत्राकाशकायाकाशसम्बन्धसंयमफलम्, महाविदेहाख्यावृत्तिस्तत्संयमफलञ्च, भूतजयसिद्धेः, कारणस्य निरूपणम्, अणिमाद्यष्टसिद्धीनां प्रादुर्भावकारणकथनम्, कायसम्पत्स्वरूपम्, इन्द्रियजयकारणकथनम्, मनोजवित्वविकरणभावप्रधानजयकारणकथनम्, सत्त्वपुरुषान्यताख्यातिस्वरूपं फलञ्च, कैवल्यफलकारण-प्रतिपादनम्, कैवल्यप्रत्यूहनिवारणोपायः, क्षणतत्क्रमसंयम-फलम्, समाधिजविवेकेन भेदज्ञानं भवतीति प्रतिपादनम्, सत्वपुरुषान्यताख्यातिफलम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ङ) प्रकरणे

जन्मादिसिद्धिभेदाः, जात्यन्तरपरिणामकारणम्, धर्मादेः प्रवृत्तिप्रयोजकत्वाभावः, निर्माणचित्तकथनम्, एकचित्ताधिष्ठातृत्वकथनम्, अपवर्गमार्गे चित्तकथनम्, अशुक्लाकृष्णादिकर्मभेदनिरूपणम्, वासनानां कर्मागुणत्वं व्यवधानरहितत्वञ्च, संसारस्य वासनानाञ्चानादित्वम्, शक्यसमुच्छेद्यत्वञ्च, अतीतानागतयोः सत्वम्ः, सत्कार्यवादश्च, प्रपञ्चस्य त्रिगुणात्मकत्वम्, अर्थज्ञानभेदसाधनम्, अर्थस्य ज्ञानसहभावित्वनिरासः चित्तस्य परिणामित्वम्, पुरुषस्यापरिणामित्वञ्च, चित्तस्य स्वाभासत्वाभावस्तत्स्वाभासत्वे दोषश्च, चित्तस्य चित्तान्तरभासत्वे दोषः चितेः स्वबुद्धिसंवेदनम् चितेः सर्वार्थतौपाधिकी, चित्तातिरिक्तचेतनाभ्युपगमे हेत्वन्तरम्, विवेकिन आत्मभविभावनानिवृत्ति, विवेकावस्थचित्तस्य कैवल्याभिमुखत्दम्, विवेकप्रवाहान्तरप्रत्यान्तरबाधनोपायः धर्ममेधसमाधेः, स्वरूपं फलत्वञ्च, तदानीं ज्ञेयस्याल्पत्वम् गुणपरिणामक्रमसमाप्तिश्च क्रमस्वरूपम्, कैवल्यस्वरपञ्च ।

पाठयग्रन्थः

१. पातञ्जलयोगदर्शनं व्यासभाष्यसहितम् ।

सहायकग्रन्थाः

(क) योगभाष्यस्य तत्त्ववैशारदी टीका ।

(ख) योगवार्तिकम् विज्ञानभिक्षोः ।

(ग) योगदर्शने राजर्षिभोजदेवप्रणीता वृत्तिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सन्दर्भग्रन्थाः

(क) कल्याणपत्रिकाया योगाङ्कः ।

(ख) श्रीमद्भागवतमहापुराणस्यैकादशस्कन्धे सम्बद्धांशाः ।

(ग) योगराजोपनिषत् ।

(घ) योगतत्त्वोपनिषत् ।

(ङ) योगचूडामण्युपनिषत् ।

(च) योगशिखोपनिषत् ।

(छ) योगकुण्डल्युपनिषत् ।

(ज) योगप्रबोधः प्रा. चूडानाथभट्टरायः

शिक्षणविधिः

(क) पूर्वज्ञानोपस्थापनेन ध्यानाकर्षणम् ।

(ख) मुख्यपाठोपस्थापनम् ।

(ग) ग्रन्थग्रन्थिविभेदनम् ।

(घ) पाठ्यांशाशयप्रतिपादनं प्रवचनेन, पुस्तकाधारेण प्रतिपदव्याख्यान-पूर्वकं वाक्यार्थप्रतिपादनेन च ।

(ङ) प्रश्नोत्तररूपेण पुनरावृत्तिर्बोधपरीक्षा च ।

(च) गृहकार्यप्रदानेन लेखाभ्याससम्पादनम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तन्त्रम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१. पाशुपतसिद्धान्तबोधः,
२. सिद्धान्तशैवमतप्रवेशः,
३. सांख्यसिद्धान्तविवेकः,
४. पातञ्जलयोगसिद्धान्तप्रबोधः,
५. शिवयोगबोधः,
६. वज्रयानसम्मतयोगतन्त्रप्रकाशः,
७. त्रिविधोपायप्रकाशः,
८. तन्त्रसिद्धान्तप्रवेशः,
९. अध्वषट्कस्फारः,
१०. नैपालकशैवशाक्तबौद्धतन्त्रपरम्पराबोधः ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **पातञ्जलयोगः**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	योगस्वरूपनिर्देशः	२०
(ख)	क्रियायोगः	२०
(ग)	योगसिद्धिविभूतयः	२०
(घ)	कैवल्यस्वरूपम्	२०
(ङ)	योगशास्त्रस्येतिहासः	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(क) प्रकरणे

योगपरिभाषा, चित्तवृत्तयः, वृत्तिनिरोधोपायः, सम्प्रज्ञातसमाधिः, असम्प्रज्ञातसमाधिः, ईश्वरप्रणिधानम्, योगान्तरायाः, चित्तपरिकर्म, समापत्तिः, ऋतम्भरा प्रज्ञा, निरोधसमाधि : ।

(ख) प्रकरणे

क्लेशाः, कर्माशयभेदः, कर्मफलसिद्धान्तः, दुःखवादः, हेयनिरूपणम्, हेयहेतुः, दृश्यस्वरूपम्, द्रष्टृस्वरूपम्, दृश्यनित्यता, प्रकृतिपुरुषसंयोगः, हानं, हानोपायाः, अष्टाङ्गयोगः ।

(ग) प्रकरणे

संयमस्यान्तराङ्गत्वम्, त्रिविधचित्तपरिणामः, धर्मलक्षणा-वस्थापरिणामाः, धर्मी, परिणामक्रमः, संयमसिद्धयः, महाविदेहवृत्तिः, भूतजयः, इन्द्रियजयः, सत्त्वपुरुषान्यथाख्यातिः, विवेकजं ज्ञानम्, कैवल्यम्, पञ्चविधसिद्धयः ।

(घ) प्रकरणे

जात्यन्तरपरिणामः, निर्माणचित्तम्, चतुर्विधकर्मवासना, बाह्यभावाः, पुरुषे चित्तद्रष्टृत्वम् जीवन्मुक्तस्य मनोवृत्तिः, धर्ममेधसमाधिः, परिणामक्रमसमाप्तिः, कैवल्यस्वरूपव्यवस्था ।

(ङ) प्रकरणे

औपनिषद योगसिद्धान्तः, योगस्य विविधाः सम्प्रदायाः, पातञ्जलयोगस्येतिहासः, शैवयोगस्येतिहासः, बौद्धयोगस्येतिहासः, पातञ्जलयोगस्य योगसम्प्रदायान्तरैः सह तुलना ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठयग्रन्थाः

१. पातञ्जलयोगसूत्रम् ।
२. व्यासभाष्यसहितं पातञ्जलयोगसूत्रम् ।
३. तत्त्ववैशारदी ।
४. योगसूत्रे भोजवृत्तिः ।
५. योगवार्तिकम् ।
६. History of Indian Philosophy (Related Parts) — Radhakrishna
७. A History of Indian Philosophy (Related Chapters) — Das Gupta

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पत्रनाम **वज्रयानसिद्धान्तः**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	वज्रयानप्रक्रियायां समाधिमण्डलं, बोधिचित्तभावना च	२०
(ख)	मन्त्रचर्या, सर्वगुह्यनिर्देशः	२०
(ग)	भावनानिषेधः, प्रतिवर्णिकाप्रतिषेधः	२०
(घ)	उपायनिरूपणम्	२०
(ङ)	वज्रयानस्येतिहासः	२०

(क) प्रकरणे

भगवद्विहारः, पञ्च तथागताः, वैरोचनमण्डलम्, अक्षोभ्यमण्डलम्, रत्नकेतुमण्डलम्, अमिताभमण्डलम्, अमोघसिद्धिमण्डलम्,

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पञ्चरतिचारः, द्वारचारः, अभिसंबोधिनयवज्रसमाधिः, अक्षयवज्रसमाधिः, नैरात्म्यवज्रसमाधिः, ज्ञानर्चिःप्रदीपवज्रसमाधिः, अभिभवनवज्रसमाधिः ।

(ख) प्रकरणे

लघुवुद्धत्वाप्त्युपायः, रूपशब्दरसादिभावना, अनुस्मृतिभावना, गुह्यसमाजपरिभाषा, वोधिचित्तम्, रहस्यम्, रतिः, जपः मुद्रा, मण्डलम्, न्यासः, पञ्चामृतभक्षणम्, उपायाः, आज्ञावोधिवज्रनिर्देशः ।

(ग) प्रकरणे

तत्त्वनिर्देशः, रूपभावनानिषेधः, साकारनिराकरणम्, निराकारनिराकरणम्, मूढभावनानिषेधः, आश्वासप्रश्वास-तत्त्वप्रतिषेधः, महासुरवप्रतिवर्णिकाप्रतिवोधः ।

(घ) प्रकरणे

पुण्यज्ञानसंभारप्राप्त्युपायः, पापपुण्योत्पादविनाशपरिज्ञाननिर्देशः, शुच्यशुचिकल्पनाविविक्तिः, गम्यागम्यरहिततत्त्वस्थापनम्, गुरुलक्षणम्, शिष्यलक्षणम्, अक्षरतत्त्वम्, उपायनिर्देशः, वज्रज्ञानाभिषेकः, इन्द्रियविधिः ।

(ङ) प्रकरणे

यानभेदः, मन्त्रयानस्य वहुविधत्वम्, सिद्धाः, आचार्याः, मन्त्रयानवाङ्मयः, गुह्यसमाजतन्त्रपरम्परा, कालचक्रयानम्, शिवाद्वयवादस्य वज्रयानस्य च तुलनात्मकमध्ययनम्, नैपालकवज्रयानपरम्परा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यग्रन्थाः

१. गुह्यसमाजतन्त्रम् ।
२. ज्ञानसिद्धिः ।
३. प्रज्ञोपायविनिश्चयसिद्धिः ।
४. हेवज्रतन्त्रम् ।
५. An Introduction to Buddhist Tantrism – J.C. Chattergy

शिक्षणविधिः

१. प्रतिपाद्यस्य विषयवस्तुनः संक्षेपेण बोधोद्भावनम् ।
२. लेखनकलायां कौशलाधानाय लघूत्तरापेक्षिणां गुरूत्तरापेक्षिणाञ्च प्रश्नानामुत्तरलेखनस्याभ्यासवर्द्धनम् ।
३. विषयावबोधनाय प्रश्नोत्तरविधेः प्रवचनविधेश्चोपयोगः कार्यः ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

बौद्धदर्शनम्

स्तरगतविषयशिक्षणोद्देश्यम्

१. महायाने व्युत्पत्तिज्ञानम्,
२. योगाचारमतज्ञानम्,
३. शून्यस्वरूपज्ञानम्,
४. बौद्धन्याये प्रवेशपूर्वकं धर्मकीर्त्यादिविरचितविशिष्टसिद्धान्त-स्वरूपज्ञानम्,
५. पारमिताज्ञानम्,
६. प्रमाणस्वरूपज्ञानम्,
७. प्रत्यक्षानुमानयोर्विज्ञानम्,
८. महायाने सौत्रान्तिकवैभाषिकादिमतानां परस्परभेदज्ञानम्
९. तीर्थिकमतनिरासः कुत इति सप्रमाणं विशिष्टज्ञानम् ।

पञ्चमं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **विज्ञानवादः असङ्गवसुबन्धुदर्शनम्**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	महायानसिद्धादिपञ्चाधिकाराः	२०
(ख)	तत्त्वबोध्यधिकारौ	२०
(ग)	अधिमुक्त्यादिदेशनाधिकाराः	२०
(घ)	विज्ञानस्य प्रथमद्वितीयपरिणामौ	२०
(ङ)	विज्ञानस्य तृतीयपरिणामः विज्ञप्तिमात्रतासिद्धिश्च	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

असङ्गपरिचयः, महायानसिद्ध्यधिकारः, शरणगमनाधिकारः, गोत्राधिकारः, चित्तोत्पादाधिकारः, प्रतिपत्त्यधिकारश्च ।

(ख) प्रकरणे

तत्त्वाधिकारः, प्रभावाधिकारः, परिपाकाधिकारः बोध्यधिकारश्च ।

(ग) प्रकरणे

अधिमुक्त्यधिकारः धर्मपर्येष्ट्यधिकारः, देशनाधिकारश्च ।

(घ) प्रकरणे

त्रिंशिकाविज्ञप्तिप्रकरणस्य प्रयोजनम्, विज्ञानपरिणामव्याख्यानम्, परिणामभेदाः तेषां स्वरूपम्, स्पर्शमानसिकवेदना, संज्ञाचेतनापरिचयः, धर्मप्रकारपरिचयः, आलम्बनविज्ञानविमर्शः, मनोविज्ञानस्वरूपम्, चैत्तपरिचयः तदीयभेदाश्च ।

(ङ) प्रकरणे

तृतीयविज्ञानपरिणामपरिचयः, विषयोपलब्धिभेदाः तृतीयविज्ञान-संप्रयोगिणः चैतसिकाः, विज्ञानबीजनिरूपणम्, मनोविज्ञानस्य चक्षुर्विज्ञानादिभिः सह प्रवृत्तिनिवृत्त्योर्निरूपणम्, विज्ञप्तिमात्रतासिद्धेर्विमर्शश्च ।

पाठ्यग्रन्थौ

१.	महायानसूत्रालङ्कारः	असङ्गविरचितः (सम्बद्धांशः)
२.	त्रिंशिकाविज्ञप्तिमात्रतासिद्धिः	वसुबन्धुविरचिता

सहायकग्रन्थाः

१.	बौद्धधर्म का विकास इतिहास	गोविन्दचन्द्र पाण्डेय
	महायान का उद्गम और साहित्य	

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

२.	बौद्धधर्मदर्शनम् (१७-१८ अध्यायौ)	आचार्यनरेन्द्रदेवः
३.	विज्ञप्तिमात्रतासिद्धिभूमिका	महेशतिवारीकृता

षष्ठं पत्रम् **पूर्णाङ्काः १००**

पाठ्यांशनाम **आर्यदेवनागार्जुनशून्यवादः**

प्रकरणविभाजनम्

(क)	विषयसम्भोगाभिनिवेशप्रहाणोपायाः	२०
(ख)	शिष्यचर्चा	२०
(ग)	आत्मप्रतिषेधभावनासन्दर्शनम्	२०
(घ)	प्रतिज्ञाया अभावः	२०
(ङ)	शून्यता	२०

पाठ्यवस्तुविवरणम्

(क) प्रकरणे

आर्यदेवस्येतिवृत्तम, तदीयकृतिविवरणम्, संसारदोषमुक्त्युपायः, आगामिकालो न निरर्थकः, कार्यवत्कर्माऽपि विनश्यति, स जडो नाम जन्मनि, यस्य श्रद्धा संसारे न रतिर्न तस्य विषयैरपीति ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ख) प्रकरणे

प्रतिकूलनरेषु चिरं न स्नेहः, कल्पनया रागस्य स्थितिः, भवः सन्देहमात्रेण जर्जरी भवति, परमार्थकथया निवृत्तिः, रागः क्व ? उद्वेगं विना भक्तेरभावः, अस्थाने शून्यता न प्रयोक्तव्या, लौकिकं विना लोको न ग्रहीतुं शक्यः बीजदृष्टान्तादि ।

(ग) प्रकरणे

न स्त्री न पुमान् न नपुंसकः, अन्तरात्मभावस्य न स्पर्शवत्ता, अहिंसा, न स शाश्वतः पुरुषः, स स्वभावः, उच्छेदश्चेदनित्यस्य यस्मात् प्रवर्तते भावः ।

(घ) प्रकरणे

प्रतिज्ञाया अभावः, सर्वभावानां किं स्वभावो नास्ति, विशेषहेतुर्वक्तव्यः, प्रत्यक्षेण किं विनिवर्तयसि भावान्, अनुमानादिभिश्च कुशलानां धर्माणाम्, अथ विद्यते स्वभावः, सत एवं प्रतिषेधो नास्ति, हेतुप्रत्ययसामग्र्याम् इत्यादि ।

(ङ) प्रकरणे

शून्यताया स्वरूपम्, प्रतीत्यसमुत्पाद इति शून्यता, निर्मितको मायापुरुषः, न स्वाभाविकमेतद् वाक्यम्, प्रमाणाभावः प्रमेयाभावः, पितृपुत्रभावः, नहि स्वतो वा परतो वा शून्यता, प्रतीत्यसमुत्पन्नता, मध्यमाप्रतिपत् ।

पाठ्यग्रन्थौ

१. चतुःशतकम् (सम्बद्धांशः) — आर्यदेवविरचितम्

२. विग्रहव्यावर्तनी — नागार्जुनविरचितम्

सहायकग्रन्थौः

१. माध्यमिककारिका और विग्रहव्यावर्तनी — यशदेवशल्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

२. चतु:शतकं भूमिका भागचन्द्रजैनकृता

शिक्षणविधिः

१. प्रतिपाद्यस्य विषयवस्तुनः संक्षेपेण बोधोद्भावनम् ।

२. लेखनकलायां कौशलाधानाय लघूत्तरापेक्षिणां गुरूत्तरापेक्षिणाञ्च प्रश्नानामुत्तरापेक्षिणाञ्च प्रश्नानामुत्तरलेखनस्याभ्यासबर्द्धनम् ।

३. विषयवबोधनाय प्रश्नोत्तरविधेः प्रवचनविधेश्चोपयोगः कार्यः ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नेपाली 'ख'

स्तरगत विषयशिक्षणको उद्देश्य

यो पाठ्यांश पढेर विद्यार्थीहरू निम्नविषयमा सक्षम हुनेछन् ।

पञ्चम पत्र **पूर्णाङ्क १००**

१. कवितासिद्धान्तको परिचय दिई नेपाली साहित्यमा त्यसको विकासक्रमको वर्णन गर्न,
२. प्रमुख नेपाली कविको परिचय दिन र तिनका निर्धारित फुटकर कविताको विवेचना गर्न,
३. प्रमुख खण्डकाव्यकार तथा महाकाव्यकारको परिचय दिन र तिनका निर्धारित कृतिको विवेचना गर्न,
४. अनुसन्धानका लागि आवश्यक सैद्धान्तिक तथा प्रायोगिक ज्ञान हासिल गर्न,
५. एक विषयमा विशिष्ट ज्ञान प्राप्त गर्न ।

प्रकरणविभाजन

(क)	कवितासिद्धान्तको विकासक्रम तथा प्राथमिक र माध्यमिक कालीन नेपाली कविता	२०
(ख)	पूर्ववर्ती आधुनिक नेपाली कविता	२०
(ग)	उत्तरवर्ती आधुनिक नेपाली कविता	२०
(घ)	खण्डकाव्यसिद्धान्त, विकासक्रम र नेपाली खण्डकाव्य	२०
(ङ)	महाकाव्यसिद्धान्तको विकासक्रम र नेपाली महाकाव्य	२०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठयवस्तुविवरण

(क) प्रकरण

अ. कवितासिद्धान्त

(१) कवितापरिभाषा

(२) कविताका तत्त्व र स्वरूप

आ. नेपाली कविताको विकासक्रम (प्रमुख मोड, धारा र प्रवृत्तिहरू)

इ. प्राथमिक र मध्यकालीन नेपाली कविता ।

निर्धारित कविका कविताको विवेचना र विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या

नेपालका वीर सिपाही - यदुनाथ पोखेल

भक्तमाला - भानुभक्त आचार्य

म यसो भनूँ कि उसो भनूँ - मोतीराम भट्ट

वसन्त - शम्भुप्रसाद ढुंगेल

(ख) प्रकरण

(१) निर्धारित कविका कविताको विवेचना र विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या

कालमहिमा - लेखनाथ पौडेल

स्वर्ग र देवता - बालकृष्ण सम

पागल - लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा

विश्वव्यथा - सिद्धिचरण श्रेष्ठ

काली गण्डकी - माधव घिमिरे

आमाको सपना - गोपालप्रसाद रिमाल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(ग) प्रकरण

(१) निर्धारित कविका कविताको विवेचना र विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या

छोरीलाई मानचित्र पढाउँदा - विजय मल्ल
फर्सीको जरा - मोहन कोइराला
हामी - भूपि शेरचन
मातेको मान्छे - बैरागी काइँला
रहर - हरिभक्त कटुवाल
म एउटा चातिएको पोष्टर - वानीरा गिरी

(घ) प्रकरण

अ. खण्डकाव्यसिद्धान्त

१) खण्डकाव्यको परिभाषा

२) खण्डकाव्यका तत्त्वहरू

आ. नेपाली खण्डकाव्यको विकासक्रम (प्रमुख मोड र प्रवृत्तिहरू)

इ. आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य

१) निर्धारित खण्डकाव्यकारको परिचय तथा खण्डकाव्यप्रवृत्ति

२) निर्धारित खण्डकाव्यहरूको विभिन्न दृष्टिले विवेचना तथा विशिष्ट पंक्तिहरूको व्याख्या

ऋतुविचार - लेखनाथ पौडेल
कुञ्जिनी - लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा
पापिनी आमा - माधव घिमिरे
आगो र पानी - बालकृष्ण सम

(ङ) प्रकरण

अ. महाकाव्यसिद्धान्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१) पूर्वीय र पाश्चात्य मान्यतामा महाकाव्यको स्वरूप
२) महाकाव्यका तत्त्वहरू

आ. नेपाली महाकाव्यको विकासक्रम (प्रमुख मोड र प्रवृत्तिहरू)

१) नेपाली महाकाव्यकार देवकोटाको परिचय तथा उनका महाकाव्यप्रवृत्तिहरू
२) विभिन्न दृष्टिले 'सुलोचना' महाकाव्यको विवेचना र विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या (१ देखि १० सर्ग सम्म)

३) उत्तरवर्ती महाकाव्यहरूको परिचय ।

पाठ्यग्रन्थहरू

१) साझा कविता - सं. चूडामणि बन्धु, साझा प्र., काठमाडौं
२) ऋतुविचार - लेखनाथ पौडेल, साझा प्र., काठमाडौं
३) कुञ्जिनी - लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, साझा प्र., काठमाडौं
४) पापिनी आमा - माधव घिमिरे, (राजेश्वरीमा संकलित) साझा प्र., काठमाडौं
५) आगो र पानी - बालकृष्ण सम, साझा प्रकाशन, काठमाडौं
६) सुलोचना - लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, साझा प्र., काठमाडौं

सहायकग्रन्थ

१) सिंहावलोकन - वासुदेव त्रिपाठी, साझा प्र. काठमाडौं
२) महाकवि देवकोटा - कुमार बहादुर जोशी (उनका-महाकाव्य)
३) देवकोटाका प्रबन्धकाव्य - कृष्ण गौतम
४) सम र समका कृति - ताना शर्मा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षष्ठ पत्र पूर्णाङ्क १००

पाठ्यांशनाम शोधविधि तथा विशिष्ट अध्ययन

खण्ड (क) शोधविधि

प्रकरणविभाजन

(क)	शोधपरिचय तथा शोधप्रस्ताव	२०
(ख)	शोधपद्धति	२०

पाठ्यवस्तुविवरण

(क) प्रकरण

(१) शोधको परिचय र महत्त्व

(२) शोधका किसिम

(३) शोधकार्यको चरणविभाजन

(४) शोधप्रस्तावको ढाँचा

(५) नमूना शोधप्रस्ताव लेखन

(ख) प्रकरण

(१) शोधपद्धतिको परिचय र त्यसका प्रकारहरू

(२) सामग्रीसंकलनविधि र तिनका प्रक्रियाहरू

(३) शोधप्रतिवेदनलेखन
(शोधको ढाँचा, त्यसका अङ्गप्रत्यङ्गहरू र अन्तिम प्रतिवेदन तयारीको प्रक्रिया)

सहायकग्रन्थ

(१) अनुसन्धानप्रबन्धको रूप र शैली — डा. चूडामणि बन्धु, पा.वि.के., काठमाडौं ।

(२) अनुसन्धानपद्धतिको परिचय — गोपाल शिवाकोटी र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तिलकप्रसाद चौलागाई
पाठ्यसामाग्री पसल,
काठमाडौं ।

खण्ड (ख) विशिष्ट अध्ययन

(निम्नलिखित पाठयांशहरूमध्ये कुनै एक विषय लिनु पर्नेछ ।)

पाठ्यांशनाम **ऐतिहासिक भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा**

प्रकरणविभाजन

(ग)	ऐतिहासिक भाषाविज्ञानको परिचय	२०
(घ)	भाषिकपरिवर्तनप्रक्रिया	२०
(ङ)	नेपाली भाषाको विकास तथा अध्ययन परम्परा	२०

पाठयवस्तुविवरण

(ग) प्रकरण

(१) ऐतिहासिक भाषाविज्ञान र यसको अध्ययन क्षेत्र
(२) ऐतिहासिक तथा वर्णनात्मक भाषाविज्ञानमा अन्तर
(३) भाषाअध्ययन गर्ने ऐतिहासिक पद्धतिहरू
(४) भाषावर्गीकरण (वंशगत र प्रकारगत)
(५) भाषिक भूगोल
(६) भारोपेली परिवार र यसका शाखाहरू
(७) संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश भाषाहरू
(८) नव्य आर्यभाषा र नेपाली भाषा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(घ) प्रकरण

(१) भाषिक परिवर्तनका कारणहरू

(२) ध्वनिपरिवर्तनसम्बन्धी नियमहरू

(३) अर्थपरिवर्तनका प्रक्रियाहरू

(४) व्याकरणात्मक परिवर्तन (रूपगत र वाक्यगत)

(ङ) प्रकरण

(१) प्राचीन नेपाली भाषाका विशेषताहरू

(२) मध्यकालीन नेपाली भाषाका विशषेताहरू

(३) आधुनिक नेपाली भाषाका विशेषताहरू

(४) नेपाली भाषाको शब्दढुकुटी

(५) नेपाली व्याकरण निर्माणको परम्परा

(६) नेपाली कोशनिर्माणको परम्परा

(७) भाषिक आन्दोलन (हलन्तवहिष्कार र झर्रोवाद)

सहायकग्रन्थहरू

(१) भाषा विज्ञान - चूडामणि बन्धु, साझा प्र., काठमाडौं

(२) नेपाली भाषाको उत्पत्ति - चूडामणि बन्धु, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

(३) नेपाली भाषा र साहित्य - बालकृष्ण पोखेल, रत्न पुस्तक भण्डार, काठमाडौं ।

(४) राष्ट्रभाषा - बालकृष्ण पोखेल, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

पाठ्यांशनाम **समका नाटक र देवकोटाका कविता**

प्रकरणविभाजन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(क)	नाटककार समको "अन्धवेग" नाटक	२०
(ख)	नाटककार समको "म" नाटक	२०
(ग)	देवकोटाका कविता	२०

पाठयवस्तुविवरण

(ग) प्रकरण

(१) समका नाट्यप्रवृत्ति ।

(२) विभिन्न कोणबाट 'अन्धवेग' नाटकको विवेचना

(३) विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या

(घ) प्रकरण

(१) विभिन्न कोणबाट 'अमितवासना' नाटकको विवेचना

(२) विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या

(ङ) प्रकरण

(१) देवकोटाका कवितात्मक प्रवृत्तिहरू

(२) विभिन्न कोणबाट निम्नलिखित कविताहरूको विवेचना
भिखारी, गरीब, सन्ध्या, चारू, वन

पाठ्यग्रन्थ

अन्धवेग - बालकृष्ण सम, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

अमितवासना - बालकृष्ण सम, ने.रा.प्रं. प., काठमाडौं ।

भिखारी - लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

सहायक ग्रन्थ

(१) सम र समका कृति - डा. तारानाथ शर्मा, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

(२) देवकोटा - चूडामणि बन्धु, साझा प्रकाशन, काठमाडौं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्यांशनाम   कथाकार कोइराला, भिक्षु र गोठालेका कथा

प्रकरणविभाजन

(क)	कथाकार कोइरालाका कथा	२०
(ख)	कथाकार भिक्षुका कथा	२०
(ग)	कथाकार गोठालेका कथा	२०

पाठयवस्तुविवरण

(ग) प्रकरण

(१) कथाकार विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाका प्रवृत्तिहरू

(२) विभिन्न कोणबाट निम्नलिखित कथाहरूको विवेचना
दोषी चश्मा, सिपाही, पवित्रा, एकरात ।

(३) विशिष्ट पंक्तिको व्याख्या ।

(घ) प्रकरण

(१) कथाकार भिक्षुका प्रमुख प्रवृत्तिहरू

(२) विभिन्न कोणबांट निम्नलिखित कथाहरूको विवेचना
सावित्रीको बाखो, रानी साहेव, मीना, मेरो सानो साथी

(३) उल्लिखित कथाहरूका विशिष्ट पंक्तिहरूको व्याख्या

(ङ) प्रकरण

(१) कथाकार गोविन्द गोठालेका प्रमुख प्रवृत्तिहरू

(२) विभिन्न कोणबाट निम्नलिखित कथाहरूको विवेचना
म जुजुमान, जर्साहिव र युवती

(३) उल्लिखित कथाहरूका विशिष्ट पंक्तिहरूको व्याख्या

पाठयग्रन्थहरू

(१) दोषी चश्मा - विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(२) श्वेत भैरवी - विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

(३) आवर्त - भवानी भिक्षु, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

(४) कथैकथा - गोविन्द गोठाले, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

सहायकग्रन्थ

(१) झ्यालबाट - डा. ईश्वर बराल, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

(२) नेपाली कथावलोकन - डा. प्रतापचन्द्र प्रधान, दीपा प्रकाशन, काठमाडौं ।

पाठ्यांशनाम - शोध लेखन

प्रकरणविभाजन

(ग) शोधक्षेत्र, शोध विषयको छनोट, शोधप्रस्तावप्रस्तुति	२०
(घ) सामग्री संकलन र प्रारम्भिकलेखन	२०
(ङ) शोधप्रतिवेदनको अन्तिम तयारी	२०

पाठ्यवस्तुविवरण

(ग) प्रकरण

(१) शोधक्षेत्रनिर्धारण

(२) शोध शीर्षकको छनोट (नेपाली भाषा, भाषिका, उपभाषिका तथा नेपाली साहित्यका विभिन्न विधासंग सम्बद्ध कुनै शीर्षक छनोट गर्ने)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(३) छनोट भएको शीर्षक अन्तर्गत रही निम्न लिखित ढाँचामा शोधप्रस्ताव प्रस्तुत गर्ने

(क) शीर्षक (समस्याको परिचय)

(ख) अध्ययनको औचित्य

(ग) उद्देश्य

(घ) अध्ययन पद्धति (सामग्रीसकलनप्रक्रिया, विश्लेषणप्रक्रिया, अध्यायविभाजन आदि)

(ङ) समयावधि ।

(घ) प्रकरण

(१) तथ्य सामग्रीको संकलन (पुस्तकालयको उपयोग, प्रश्नावली, विचारावली आदिको निर्माण, स्थलगत अध्ययन आदि)

(२) तथ्य सामग्रीको अध्ययन र विश्लेषण

(३) शोधपत्रको प्रारम्भिक लेखन ।

(ङ) प्रकरण

(१) शोधपत्रको प्रारम्भिक मस्यौदाको संशोधन तथा पुनर्लेखन

(२) शोधपत्रका आवश्यक अङ्गहरू (भूमिका, पुच्छे टिपोट, उद्धहरण, तालिका, सन्दर्भग्रन्थ, परिशिष्ट आदि) को संयोजन ।

(३) शोधपत्रको टंकण

सहायकग्रन्थ

(१) अनुसन्धानप्रबन्धको रूप र शैली - चूडामणि बन्धु, पा.वि.के. काठमाडौं ।

(२) अनुसन्धानपद्धतिको परिचय - गोपाल शिवाकोटी र तिलक प्र. चौलागाई,

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पाठ्य सामग्री पसल,
काठमाडौं ।

शिक्षणविधि

(१) विषयशिक्षणमा विशेष गरी व्याख्यानविधि, प्रश्नोत्तरविधि, जस्ता विधिहरू अपनाउने ।

(२) भाषिक शिल्पविकासका लागि अभ्यासविधिको बढी उपयोग गर्ने ।

(३) आवश्यकतानुसार शिक्षकले विषयको प्रवृत्ति हेरी अन्य शिक्षणविधिहरू पनि प्रयोगमा ल्याउने ।

(४) हप्ताको अन्तिमदिनको कक्षामा पूर्वाभ्यास गराउने (प्रश्नहरू सोध्ने, लेख्न लगाउने, लेखिएका उत्तरहरू संशोधन गर्ने, गराउने आदि) ।

(५) बोध तथा संक्षेपीकरण जस्ता विषयको शिक्षणमा स्तरीय लेख (गोरखापत्रको सम्पादकीय र शनिवासरीय परिशिष्टाङ्क, मधुपर्क आदिमा प्रकाशित) को पनि उपयोग गर्ने ।

(६) प्रश्नयोजना, मूल्याङ्कन आदिका लागि नेपालीशिक्षण तथा परीक्षण निर्देशिकाको उपयोग गर्ने ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

POLITICAL SCIENCE

Introduction

Political science offers six papers as allied papers which are equivalent to major papers for those students in Mahendra Sanskrit University for the students studying three year Bachelor level.

These papers are -

Paper i	Modern Political Theory
Paper ii	Political thought
Paper iii	Government and Politics of Nepal
Paper iv	International Studies : International Politics and International Law.
Paper v	Comparative Governments
Paper vi	Public Administration.

Paper V

Course objective

This paper aims at providing the students with the fundamentals of the constitutions of India, U.K., U.S.A., France and people's Republic of China and the basic political ideas about them.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Comparative Governments **100 Marks**

(India, The U.K. The U.S.A., France, people's Republic of China)

India

1. Salient features of the Indian constitution
2. Fundamental Rights
3. Executive-
   (a) President - position, powers and functions
   (b) Prime Minister -Position, powers and functions
4. Legislature :-
   (a) Rajyasaba - Composition, powers & functions.
   (b) Lok Saba-Composition, powers & functions
5. Judiciary :-
   Supreme court of India - Composition, powers and Functions

The U.K.

1. Salient Features of the British constitution
2. Executive -
   (a) Crown - Position, powers and functions.
   (b) Prime Minister - Position, powers and functions.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

3. Legislature :-
   (a) House of Lords - Composition, powers and functions.
   (b) House of commons - Composition, powers and functions.
4. Rule of Law

The U.S.A.

1. Salient features of American Constitution
2. Executive
   President - Election, position, powers and functions
3. Legislature
   (a) Senate - Composition, powers and functions
   (b) House of Representatives -Composition, powers and functions.
4. Judiciary
   Supreme court - Composition, powers and functions.

France

1. Salient Features of French constitution
2. Executive
   (a) President - Election, position, powers and functions
   (b) Council of Ministers - compositions, powers and functions
3. Legislature

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(a) National Assembly - Composition, powers and functions.

(b) Senate - Composition, powers and functions

4. Constitutional council
5. Rights of the citizen
6. Role of political parties in France

People's Republic of China

1. Salient features of the Chinese constitution.
1. Executive

(a) President - position, powers and functions

(b) State council - composition, powers and functions

(c) Premier - position, powers and functions

3. Legislature

National people's, congress - composition, powers and functions.

4. Communist party of China.
5. Recent Trends in Chinese politics.

Text Book

Select constitutions — A.C.Kapoor.

Reference

Modern political constitutions — C.F. Strong

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Paper vi

Course objective

The main objective of this paper is to make the students well acquainted with the basic conceptual framework of public administration and developmental as well as administrative process of Nepal.

Public Administration **100 Marks**

1. Introduction to Public Administration
   - (a) Meaning, nature and scope
   - (b) Public and Private Administration.
   - (c) Relations with Political Science, History, Economics, Sociology, Psychology
2. Approaches to the study of public Administration. - Historical, Behavioral and Ecological
3. Personnel Administration
   (a) Meaning, Scope and Importance (b) Recruitment (c) Promotion (d) Retirement (e) Position classification (f) Motivation with special reference to Abraham Maslow.
4. Centralisation verses decentralisation.
5. Planning
   - (a) Meaning and importance
   - (b) National planning commission of Nepal-composition, role and functions

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

6. Budget

(a) Meaning and Importance (b) Programme Budget (c) Performance Budget (d) Preparation and Passing of Budget in Nepal.

7. Decision making process

(a) Meaning (b) Steps in Decision-making (c) Hindrance in decision making

(d) Role of leadership

8. Centre local Relationship

(a) Meaning (b) Territorial, functional dichotomy with reference to Nepal (c) Communication and Management (O and M)

Text Books

1. Public Administration — M.P. Sharma & B.L. Sadana

In theory and practice (English and Hindi).

2. Public Administration concept and theories — Rumky Basu

3. Adhunik Sarbajanik Prasashan — Krishna Joshi

Reference

1. Introduction to the Study of Public Administration. — L.D. White

2. Prasashan — (H.M.G. Related topics)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ECONOMICS

Paper - VI

This course intends to provide the students with the knowledge of the concept of development theories and issues of economic development meaning and formulation of planning and features of different economic systems.

Course Title - **Marks 100**

Development Planning and Economic System

Contents

1. Concept of Development **20**

- Meaning of economic development, economic growth and economic welfare
- Need for development
- Characteristics of developing economics
- Indicators of development

2. Determinants of development

- Factors of economic growth, economic and non-economic
- Capital formation - Meaning, Importance, sources and reasons for law capital formation in underdeveloped countries.
- Role of human resources, Problems of human capital formation

Role of natural resources

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

- The choice of technique labour intensive and capital intensive techniques
- State and economic development, Role of state in economic development.

3. Theories of Development

- Classical theory of economic development
- Marxian theory of development
- Rostow's stages of economic growth
- Lewis' theory of economic development with unlimited labour supply.
- Schumpeter's theory
- The Harrod-Domar growth model
- Solow model of Long sum Growth.
- Balanced and unbalance Growth

4. Relation between population growth and economic development **20**

- The theory of Demographic transition of population.
- Population and development, Interrelationship.
- Unemployment - Nature, Types and Causes. Measures for removing the problems of unemployment.
- Disguised - unemployment, meaning, potential sources of capital formation.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

5. Economic systems **20**

- Capitalism- Features, merits and demerits
- Socialism - Features, merits and demerits
- Mixed economic - Features, critical evaluation of mixed economy
- Allocation of productive resources under capitalist and socialist economy
- Inequality of income under capitalist and socialist economy

6. Economic planning for development **20**

- Meaning of Planning; Features of planned economy, pre-requisites of successful planning
- Types of planning - planning by inducement and planning by direction; regional planning, physical and financial planning, rolling planning.

7. Plan Formulation and implementation

- Price mechanism and economic planning
- Investment criteria
- Project evaluation criteria (NPV, IRR and B/C Eatio)

8. International and Regional co-operation **20**

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

- Role of foreign trade and aid in economic development; Factors determining the amount of (Foreign) aid for economic development
- Multi -national companies and development countries
- GATT - Functions and objectives issues

9. Trade Policy Debate

- Export promotion, import substitution
- Regional economic groups
- EEC, ASIAN, SAARC - Objectives and Functions

10. International Financial Organizations :

- IMF, IBRD, ADB - Objectives and Functions

Textbooks for the course

1.	Economic Development in the third world	Todaro M.P Orient Longman, India, 1991,
2.	The Economics of Development and Planning	Jhingan M.L Konark publisher pvt, ltd. Delhi, 1992.
3.	Economic system and development	Naresh Man Singh & Bidurman Singh Kathmandu 2039 (First edition)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

References for the course

4. Economic Development; Principles, problems and policies — Higging. B. Norton, New York, 1959.
5. Growth and development with special reference to developing economy, — Third Wall; A.P; Macmillan Press, Hampshire, 1994.
6. Modern Economic theory — Dewtt K.K. & Chand Adarsh, Shyamlal charitable trust New Delhi, 1993.

Paper - 6

This course intends to acquaint the students with the present situation of the Nepalese economy.

Course Title - Nepalese Economy   Marks - 100

Contents

1. **Characteristics and constraints of the Nepalese economy :** **20**
- Geographical Economic

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

- Demographic
- Socio-Cultural and Technical

2. **Natural Resources :**

- Water Resources - Role in economic development; Problems and prospects : HMG's policy
- Forest Resources - Role in economic development problems and prospects: HMG's Policy
- Mineral Resources - Role in economic development; problems and prospects : HMG's policy

3. **Human Resources** **20**

- Demographic features :- Population growth and its causes; Age - Sex structure and regional (Distribution of population migration; labour force and employment situation; HMG's populations, Policy and programmes in the current population policy, Role of women in development.)

4. **Agriculture**

- Characteristics; Problems and prospects
- Agriculture finance - Source; Problems
- Agricultural Marketing - Nature; Problems and prospects
- Agricultural labour - Nature and problems
- Food situation and problems - Nature; Causes and remedies
- Agricultural price policy
- Land Reform - An assessment of Land Act 1964.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

- Co-operative : present situation, problems
- HMG's Agricultural development policy and programmes in the current plan.

5. Rural Development : 20

- Causes for the rural backwardness
- Integrated Rural Development programmes and its objectives

6. Industry :

- Present situation (investment, production and employment)
- Industrial Estate : Introduction : Objectives : Short descriptions of different industrial estates.
- Industrial Finance - with reference to commercial banks and NIDC.
- Industrial lobour - Nature; Recent Labour Acts.
- HMG's recent industrial policy.
- Tourism industry - It's role; Problems and prospects.

7. Foreign Trade : 20

- Growth; composition and direction.
- Balance of trade and Balance of payment situation.
- Problems of foreign trade.
- HMG's recent trade policy.

8. Money and Banking

- Money and capital market - situation analysis.
- Role of Nepal Rastra Bank.
- Role of Commercial Banks in economic development.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

9. Government Finance **20**

- Govt. Expenditures ; Classification and trends.
- Govt. Revenue - Sources and trends.
- Foreign Aid. - Magnitude, Sources
- Public Debts situation

10. Development Planning :

- Historical Background
- Development performance during different (plan) periods.
- Current plan- objectives; priorities; policies; Sectioral programmes; Allocation or Resources and plan financing

Textbooks for the course

1.	Nepal Ko Arthasastra	Neupane. G.P., M.K. Publisher and Distributors, Kathmandu 2048 B.S.
2.	Nepal Ko Arthasastra	Thakur, Ramanada, Rajesh Prakasan, Baranasi, 2050-51, B.S.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

References for the courses

3. UNICEF, Children and women of Nepal, A situation Analysis, NPC/HMG 1992.
4. Reports and publications of NRB, NIDC, ADB, planning commission and other organizations.
5. Statistical Year Book, CBS, Nepal.
6. Different plans.

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

हिन्दी

स्तरगत विषयशिक्षण का उद्देश्य

हिन्दी विषय लेकर शास्त्री परीक्षा उत्तीर्ण छात्र निम्न लिखित विषय को जानने में समर्थ होंगे -

१- परिष्कृत हिन्दीभाषा के सम्यक् ज्ञान एवं हिन्दीसाहित्य की श्रेष्ठ कृतियों का परिचय प्राप्त करने में,

२- मौलिक चिन्तनशक्ति को प्रोत्साहित करने में,

३- हिन्दी साहित्य के इतिहास, हिन्दी पद्य, हिन्दी गद्य तथा हिन्दीरचना आदि के ज्ञान में,

४- हिन्दी निबन्धलेखन तथा भाषाविज्ञान का सामान्य परिचय प्राप्त करने में,

५- हिन्दी और संस्कृतसाहित्य के परस्पर सम्बन्ध को ध्यान में रखते हुए संस्कृत साहित्यके सामान्य एवं संक्षिप्त इतिहास जानने में ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पंचम पत्र **पूर्णाङ्क १००**

पाठ्यांशनाम - हिन्दी भाषा एवं रचना

प्रकरण विभाजन

(क)	भाषाविज्ञान की परिभाषा, भाषा की उत्पत्ति एवं भाषाविज्ञान की शाखाओं का परिचयात्मक अध्ययन ।	२०
(ख)	भाषा और बोली में सम्बन्ध तथा हिन्दी की प्रमुख बोलिओं का परिचयात्मक अध्ययन ।	२०
(ग)	व्यावसायिक एवं कार्यालयीय पत्र लेखन, टिप्पणी, आदेश आदि लेखन एवं उसके स्वरूप ।	२०
(घ)	मुहावरा, कहावत, शुद्धाशुद्धि (प्रयोगात्मक अथवा अभ्यासमूलक प्रश्न) ।	२०
(ङ)	संक्षेपण, पल्लवन, समाचारलेखन की विधिओं का प्रयोगमूलक अभ्यास ।	२०

निर्धारित ग्रन्थ :

१-	सामान्य भाषाविज्ञान	डा. बाबूराम सक्सेना
२-	भाषाविज्ञान	डा. भोलानाथ तिवारी
३-	भाषाविज्ञान की भूमिका	डा. देवेन्द्रनाथ शर्मा
४-	हिन्दीभाषा का इतिहास	डा. धीरेन्द्र बर्मा
५-	आधुनिक हिन्दी व्याकरण और रचना	वासुदेवनन्दन प्रसाद, भारती भवन, पटना ।

षष्ठ पत्र **पूर्णाङ्क - १००**

पाठ्यांशनाम - अनुवाद और निबन्ध लेखन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रकरण विभाजन

१-	अनुवाद की महत्ता और अनुवादका उपयोग तथा अनुवाद सिद्धान्त सम्बन्धी सामान्य ज्ञान ।	२०
२-	संस्कृत से हिन्दी अनुवाद, हिन्दी से संस्कृत अनुवाद ।	२०
३-	नेपाली से हिन्दी अनुवाद, हिन्दी से नेपाली अनुवाद ।	२०
४-	हिन्दी साहित्य की किसी विधा से सम्बन्धित विषय पर पूछे गए प्रश्न पर निबन्ध लेखन ।	४०

निर्धारित ग्रन्थ

१-	आधुनिक हिन्दी व्याकरण और रचना	डा. वासुदेवनन्दन प्रसाद
२-	कालेज निवन्धावली	अखिलेश्वर प्रसाद

सहायक पुस्तक

१-	हिन्दी साहित्य चर्चा	उपेन्द्रप्रसाद कमल जनकपुर अंचल, शि. समिति
२-	हिन्दी साहित्य के कुछ पृष्ठ	डा. आशा सिन्हा, ज.अ. शि. समिति

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मैथिली

स्तरगत विषय शिक्षण क उद्देश्य

१. परिष्कृत मैथिलीभाषाभिव्यक्ति क क्षमता प्रदान करायब,
२. मैथिलीभाषा मे रचित तत्कालीन साहित्यिक विभिन्न विधा क भाषा, भाव, शैली आदि क बोधद्वारा छात्रवर्ग मे साहित्यिक समालोचना करबक क्षमता क उद्भावन करायब एवं मौलिक रचना हेतु प्रेरणा प्रदान करायब,
३. छन्द, अलङ्कार एवं काव्याङ्ग क अध्ययन क द्वारा छात्र लोकनि मे काव्यशास्त्रीय अध्ययन क रुचि जगायब,
४. मिथिलाक्षर मे प्राप्त निबन्ध, साहित्य सम्पदा क अध्ययन क हेतु मिथिलाक्षर मे पढबाक लिखबाक क्षमता प्रदान करायब,
५. मैथिलीभाषा एवं साहित्य मे प्रयुक्त संस्कृततत्सम एवं तद्भव शब्द क शुद्ध उच्चारण तथा अर्थ बोधक हेतु संस्कृतभाषा एवं साहित्य सं परिचय करायब,
६. मैथिलीभाषा तथा साहित्यिक विकास मे नेपाल क योगदान क विवेचना क संगहि राष्ट्रीय दृष्टिकोण सं नेपाल क मैथिलीसाहित्यक स्थान क अभिबोध करायब,
७. संस्कृति, सभ्यता, आहारव्यवहार तथा नैतिकधारणा क ज्ञान क संगहि राष्ट्रीय चेतना क विकास करायब ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पंचम - पत्र **पूर्णाङ्क १००**

पाठ्यांशनाम - काव्यशास्त्राध्ययन

प्रकरण विभाजन

१.	पूर्वीय काव्यसमीक्षा	२०
२.	पाश्चात्य काव्यसमीक्षा	२०
३.	काव्य परिचय	२०
४.	काव्याङ्ग रसादि	२०
५.	काव्याङ्ग अलङ्कारादि	२०

(क) प्रकरण मे

भरत सँ जगन्नाथ तक अध्ययन संग काव्य शास्त्र लोकनिक सामान्य परिचय ।

(ख) प्रकरण मे

अरस्तु क काव्य शास्त्र क सिद्धान्त, आधुनिक रिचर्डस् और फ्रेन्च क सिद्धान्त क सामान्य परिचय ।

(ग) प्रकरण मे

काव्य क परिभाषा, प्रयोजन तथा शव्दार्थ विवेचन आदि ।

(घ) प्रकरण मे

रस, दोष, गुण, रीति आदि

(ग) प्रकरण मे

अलंकार क परिभाषा, उदाहरण तथा अन्तरआदि विषय अध्ययन (अनुप्रास, उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा, श्लेष, विरोधाभास, विभावना समासोक्ति आदि) ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शिक्षण विवरण

(क) काव्य क लक्षण, प्रयोजन, हेतु, काव्य क भेद, रस क स्वरूप, रस निष्पत्ति, रसभेद, औचित्य, रीति, गुण, वक्रोक्ति एवं ध्वनि सम्प्रदाय क सामान्य रूपरेखा ।

(ख) अलङ्कार :- शब्दालङ्कार
(श्लेष, यमक, अनुप्रास) ।
अर्थालङ्कार :- उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा, अप्रस्तुत प्रसंशा, अतिशयोक्ति ।

(ग) छन्द - सामान्य परिचय, भेद एवं छन्द क सोदाहरण निरूपण दोहा, सोरठा, चौपाई, शिखरिणी, भुजङ्गप्रयात ।

सहायकग्रन्थ

१-	साहित्य विधा	पं. भोलानाथ झा
२-	काव्य शास्त्र	डा. दिनेशकुमार झा
३-	अलंकार मालिका	सुरेन्द्र झा
४-	छन्द शास्त्र	पं. गोविन्द झा
५.	मैथिली व्याकरण	युगेश्वर झा

षष्ठ पत्र — **पूर्णाङ्क १००**

पाठ्यांशनाम - **संस्कृत एवं भाषा विज्ञान**

प्रकरणविभाजन

(क)	संस्कृत साहित्यइतिहास क परिचय	२०
(ख)	संस्कृत हितोपदेश (मित्रलाभ)	२०
(ग)	चाणक्य नीति दर्पण	२०
(घ)	भाषा विज्ञान	२०
(ङ)	अभिलेखक तिरहुताध्ययन क विविध प्राचीन	

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्राप्त हस्तलेख २०

पाठ्यग्रन्थ

१- संस्कृत साहित्य क इतिहास

२- हितोपदेश (मित्रलाभ)

३- चाणक्य नीति दर्पण

४- भाषाविज्ञान क सामान्य सिद्धान्त, प्रयोजन, भारोपीय परिवार मे मैथिली क स्थान ।

सहायकग्रन्थ

(क)	भाषाविज्ञान क भूमिका	डा. देवेन्द्रनाथ शर्मा
(ख)	मिथिलाभाषा विद्योतन	पं दीनबन्धु झा
(ग)	मिथिलाभाषा	पं. भोलानाथ झा
(घ)	मिथिलाक्षर क उद्भव, विकास	पं. राजेश्वर झा

पाठ्यविधि

व्याख्या एवं समीक्षाद्वारा विषयबोध करायब, गृहकार्य अनुकरण प्रणाली श्यामपट्ट मे लेखन विधि के प्रयोगात्मक प्रणालीद्वारा अध्ययन करायब संग हि पाठक विविधविधा समकक्ष प्रश्नोत्तर मौखिक एवं लेख रूप मे प्रयोग माध्यम सं अध्ययन, छात्र लोकनी कए विषय वस्तु क ज्ञान परिमार्जन करायब उदाहरण आदिक प्रस्तुत करब ।

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

OPTIONAL ENGLISH

The Shaktri Level Optional English Course reinforces and develops the study of literature prescribed for the Uttaramadhyama Level so that there is a smooth transition from one level to the other on one hand and it links with the post-graduate studies (in English) on the other. The Course, therefore comprises six papers of the hundred marks each. The first two papers will be done during the first years, the third and fourth papers during the second year and the fifth and sixth papers during the third year. The six papers distributed through a three-year period will provide students with graduate level information knowledge and understanding about the most important genres of literature and some well-known authors and books of English literature. This will prepare the students for Master's level studies in English.

Objectives

The course has the following specific aims :

(1) to enable the students to appreciate the style, effect and techniques of literary writing of all the major genres;

(2) to enable them to understand the differences between the common user's notion about language use and literary Writers' choice of the code;

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(3) to enable the students to write self contained simple literary appreciation based on the analysis of the text; and

(4) to provide the students with a sound background to the advanced studies in English literature, culture and tradition.

Course Description

The course is broadly divided into literature, English language use and writing about literature. The course introduces all the main genres including the practical criticism of each genre along with the introduction to their evolution and structure .

Course Contents

The structure of the course is as follows:

1st Year Paper I	:	Introduction to English Literature
Paper II	:	Criticism
2nd Year Paper III	:	Fiction
Paper IV	:	Drama
3rd year Paper V	:	Poetry
Paper VI	:	Language Studies

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Paper V: Poetry

(Special attention to be given to poets, poetic trends, style and movements)

Prescribed Texts :

1. Fiteen Poets, Oxford University Press, India, 1994.

The following poems only

Edmund Spenser,	" Epithalamion"
Shakespeare,	" To His Love"
John Milton	" Lycidas"
John Dryden	"The False Achitophel" (Absalom and Achitophel II 150 - 97)
Alexander Pope,	" The Rape Of The Lock" (Canto III)
William Cowper,	" Alexander Selkirk"
William Wordsworth,	" Tintern Abbey"
	" Lucy"
S.T. Coleridge,	" Kubla Khan"
Lord Byron,	"She Walks in Beauty"
P.B. Shelly,	" Ode to the West Wind"
Jhon Keats,	" Ode on a Grecian Urn"
Alfred Lord Tennyson	" Tears, Idle Tears"
	" Ulysses"
Robert Browning	" My Last Duchess"

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Matthew Arnold,	" Dover Beach"

2. Petals of Poetry — Ravi Vyas & J.M. Bhatnagar, Vikas Publishing Pvt. Ltd. 1995.

The following poems only

Emily Dickinson	" The Chariot"
Robert frost	" The Road Not Taken"
W.H. Auden	"Funeral Blues"
Stephen Spender	"What I Expected Was"
Phillip, Larkin,	" Church going"
Nissim Ezekiel	"Poet, Lover, Bird-Watcher"
Thom Gun	" On the Move
Ted Hughes	"View of a Pig"
Sylvia Plath	" Mirror"
D.H. Lawrence	" We are Transmitters"
Dylan Thomas	"Do not Go Gentle into that Good Night"
Kamala Das	"A Hot Noon in Malabar"

Marks Distribution

1. Reference/Contect questions — 6x5= 30
   10 Extracts will be given (any six)
2. Seven Short answer questions/
   Write short notes on (any four) — 4x10 =40
3. 3 Long answer questions
   Essay type questions (any two) — 2x15= 30

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Paper Vi : Language Studies

Prescribed Text :

An Introduction to Language (Third Edition)	Formkin and Rodman, Holt, Rinehart & Winston, New York 1983.

Marks Distribution

1. Short answer- questions (5 out of 8) — 5x8 = 40
2. Practice/Exercises (4 out of 6) : — 4x10 = 40
3. Essay type questions (1 out of 2) : — 20

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

MATHEMATICS

Introduction :

The present syllabus of Mathematics for Shastri level has been prepared in line with the decision of Mahendra Sanskrit University to consult three years Shastri program, effective from the academic year 2052-53 (V.S. era)

The syllabus demands clear understanding of basic topics in various branches of mathematics and an ability to apply them in solving problems. In the examinations, skills is algebraic manipulations and accuracy in numerical calculation will be appreciated.

In the course of its preparation the syllabus of Mathematics for Uttar Madhyama level of the University as sell the Bachelor's degree in other Universities inside and outside the country have been kept in view.

Pre-requisites :

Mathematics for Uttar Madhyama level.

Scheme of Papers :

There will be altogether six papers. Two papers will be taught in each year. Each paper will carry full marks of 100 in the examination and will be divided into tow sections "A" and "B" Section "A" will contain 10 short answer questions, carrying 3 marks each while Section "B" will contain 7 long answer questions each compulsory. But in the case of Computer course there final written examination will carry the remaining 50 marks which will be divided in 2 sections. Section "A" will consist of 10 objective questions/short answer questions carrying 15 marks and Section B will contain 7 long answer questions each worth 5 marks.

To incorporate the important feature of freedom of choice, various optional papers have been developed for the third year out of which the students can offer any two with prior approval of the campus.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Note : There will be 9 periods each of 45 or 50 minutes per week per paper for all the papers, of which 3 periods will be for tutorial class. But in the case of the computer course (Optional paper - 6) 9 periods will contain 4 periods of theory and 5 periods of practical.

OPTIONAL PAPER -1

MECHANICS STATICS

Unit 1 Coplaner forces

Resultant of coplaner forces acting at different points of a rigid body, equation of the resultant, equivalent forces and couple, problems related to above topics.

Unit 2 Catenary

Flexible string, common catenary (intrinsic equation, cartesion equation), some important definitions, Geometrical properties, sag of tightly stretched wire, problems related to above topics.

Unit 3 Centre of gravity

Centre of mass, centre of gravity, centre of gravity by integrations, centre of gravity of curves, - Plane area, - Solid of revolution and - Surface of revolution and sum or difference of two bodies, problems related to the above topics.

Units 4 Virtual Work

Concept of virtual work, principle of virtual for a system of particles, infinitesimal displacement of a plane lamina, necessary and sufficient condition for the equilibrium of

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

rigid body moving parallel to a fixed plan, analytical treatment of the virtual work aspects, solution of some problem as examples.

Unit 5 : Stable and unstable equilibrium

Definitions, stability of a body with one degree of freedom, the work function, energy test for stability, to determine the conditions of stable and unstable equilibrium of a body rests on a fixed body, problem related to above topics.

Unit 6 : Friction

Existence of friction, Utility of friction, Laws of friction, cone of friction, limiting equilibrium on an inclined plane, least force required to pull a body on an inclined plane, problems on rough inclined planes, problems involving integration, equilibrium of a constrained particle, exercises.

Dynamics

Unit 7: Motion in a straight line

Simple Harmonic motion (solution of equations, discussion of nature of motion amplitude, time period and frequency, general solution, phase and epoch, geometrical representation), Inverse law (in a st line), problems related to above topics.

Unit 8 : Motion in plane

Motion in two dimensions, angular velocity and acceleration, expressions for velocity and acceleration in polar coordinates, expressions for radial and transverse velocities and acceleration in polar coordinates, expressions for radial and transverse velocities and acceleration, angular velocity and acceleration in the direction of motion, intrinsic form, expressions for tangential and normal velocities and acceleration of a point moving in a fixed plane curve, problems related to above topics.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 9 : Uniplaner Motion

Projectile, time to the highest pt,. time of flight, range, greatest height, velocity at any height, projection to pass throught a given point, range on an inclined plane, envelops of the paths, problems related to these topics.

Unit 10 : Motion under central forces and constrained motion

Motion under central force : differential equations of a path of a particle which moves in a plane with an acceleration which is always directed to a fixed point in the plane in (r.θ) form and (p,r) form : applications, apses, problems related to the above topics.
Constrained motion : motion on a smooth curve in a vertical plane, motion on a smooth cycloid, problems related to above topics.

Unit 11 : Moment of Inertial

Definitions, theorem of parallel axes, momental ellipse, principal axes, foci of inertia, equimomental particles, problems related to the above topics.

Unit 12 : D' Albert's principle and the equations of motion.

D Albert's principle independence of translation and rotation impulsive forces, motion about a fixed axis, compound pendulum, torsional oscillations, problems related to above topics.

Books Suggested :

1. R. S. Verma : Text Book on Statics; Pothishala Pvt. Ltd. Allahabad.
2. M. Ray : A text book of dynamics; S. Chand and Co. Delhi.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

3. S. L. Loney : An elementary treatise on Statics.
4. S. L. Loney : An elementary treatise on dynamics of a particle and of rigid bodies.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

OPTIONAL PAPER -2

OPERATIONS RESEARCH

Unit 1 : Introduction to Operations Research

Brief history of O.R.; distinguishing features of O. R., aims and applications, limitation of O.R. features, models and phases of O.R., problem structure, models in O.R. problems, general methods of solution in O. R.

Unit 2 : Linear Programming

Examples of linear programming problem (LPP), mathematical formulation of an LPP, vectors and convex set-vector, euclidean n-tuple, hyper plane, half spaces, linear combination of vectors, linear dependence and independence of vectors, basis set (basis of unit vector), convex set, polyhedral convex set, convex hull of a set, convex polyhedron, convex combination of a set of vector, extreme point of a convex set.
General LPP, standard form of an LPP, some definitions - basic solution, degenerate and non degenerate solution, basic feasible solution, optimum basis feasible LPP (without proof), Optimality criterion (without proof).

The following theorems and their proofs to be included:

a) *Any point on the line segment joining two points in E^n can be expressed as a convex combination of the two points and converse.*
b) *A basic feasible solution of an LPP corresponds to an extreme point (vertex) of the convex set of feasible solution.*
c) *The set of all feasible solutions to the LPP is a convex set.*

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

d) *Converse of the theorem (b) - A vertex is a basic feasible solution.*
e) *If the set of feasible solutions of an LPP is a convex polyhedron (bounded) then there exists an optimal solution to the LPP and at lest one least basic feasible solution must be optimal.*
f) *If the objective function of an LPP is minimum at more than one extreme point then it is minimum at any point which is a convex linear combinations of these extreme points.*

Unit 3 : Simplex method

The simplex computational procedure, artificial variable technique, method of penalties (big M- method), two phase simplex method.

Unit 4 : Duality

Introduction, duality in LPP symmetric and unsymmetric primal dual form, an algorithm for primal-dual constructions, fundamental theorem of duality, to read the solution to the dual from the simplex table of the primal and vice-versa.

The following theorms and their proofs to be included :

a) *The dual of the dual is the primal*
b) *For any feasible solutions to the primal and dual problems, the value of the primal objective function being maximized is always equal to or less than that the value of the dual objective function being minimized.*
c) *If X0 - is a feasible solution to the primal problem max $Z = C^T X$ s.t $AX \geq 0$ D, $X \geq 0$ and Wo is feasible solution to its dual problem*
min $Z_d = D^T$ st. $ATW \geq c$, $W \geq 0$ such that
$C^T X0 = D^T W0$, then X0 is an optional solution to the primal and Wo is an optimal solution to the dual.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

d) *If there is an optimal solution to the primal problem there exists on optimal feasible solution to the dual problem such that mia Zd= Max Z*

Unit 5 : Transportation Problems

Examples of transportation problems, mathematical formulation of TP transportation table, methods of obtaining a first feasible solution (north-west coner, lowest cost entry and Vogel's approximation method), u-v method of slowing the transportation problem, degeneracy in transportation problem.

Unit 6 : Assignment and Routing problems

Definition, need and utility, solution of AP, unbalanced AP and balancing techniques, solution of unbalanced AP.

Routing problems – introduction, algorithm for solution, solution of routing problem.

Unit 7 : The Sequencing problems

Introduction, formulation of SP, solution off SP with N jobs - 2 machines, N jobs - 3 machines, Njobs on machines, graphical solution SP, discussion on scope and significance of SP.

Unit 8 : Inventory theory

Inventory problems of definitive, EOQ model its solution techniques, EOQ modesl with shortages and its solution techniques, IP uncertain demand, multi-item determination problems, IC with price breaks, scope and significance of inventory theory.

Unit 9 : Game theory.

Basic concept of Game theory, zero sum and non-zerosum, two person zero sum games, minimax and maximin criterion, two person zero-sum games with mixed strategies, dominated strategies and principle of dominance (only rule of dominance), graphical method for the solution of (2xn) and

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

(mx2) games. Transformation of a rectangular matrix game into a linear programming problem.

The following theorems and their proofs are to be included :

a) Let (aij) be the mxn pay off matrix for two person zerosum game. if $\underline{\sqrt{}}$ denotes the maximin value and $\sqrt{}$ " the minimax value of the game the $\sqrt{} \geq \underline{\sqrt{}}$

b) If for any 2x2 two person zero-sum game without any saddle point, pay off matrix for player A be

		Player B	
		B_1	B_2
Player A	A_1	a_{11}	a_{12}
	A_2	a_{21}	a_{22}

The optimal mixed strategies (P_1, P_2) and q_1, q_2) are determined by

$$\frac{P_1}{p_2} = \frac{a_{22} - a_{21}}{a_{11} - a_{12}}, \quad \frac{q_1}{q_2} = \frac{q_{22} - a_{12}}{a_{11} - a_{21}}$$

Where $p_1 + p_2 = 1, q_1 + q_2 = 1$

& the value of the game to a is given

$$V = \frac{a_{11} a_{22} - a_{12} a_{21}}{(a_{11} + a_{22}) - (a_{12} + a_{21})}$$

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 10 : Difference equations

Difference and finite difference, difference formula, second and higher order differences, the operator E, relation between the operator E and ∇, expression of any value of the function in term of f(x) and its finite difference of various order, nth finite difference of f (x) in terms of the leading term and the successive values of the functions, difference equation, solution of difference equation, homogenous linear difference equation with constant coefficient, linear first order difference equation, linear second order difference equation with constant coefficients, particular solution to non homogenous linear difference equations with constant coefficients.

Books suggested

1. P.K. Gupta, Manmohan and Kantiswarup : Operations Research
2. Sasienin, Yes pans and Friedman : Operational Research Methods and problems; John Williey and sons.
3. I.RL, Ackoff and M.W. Sasieni : Fundamentals of operations research; Wiley Eastern Ltd.
4. C.W Churchman, R.L. Ackooff, E.L. Aronoff : Introduction to operations research; J. Willey and sons.
5. G. Hadley : Linear Programming
6. S.L. Gass : linear programming

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

7. P.K. Gupta & Manamohan : Linear programming & game theory; S. Chand & Company.

8. R.K. Gupta : Linear programming

9. M.P. Upadhyaya : Optimisation and linear programming, Ktm. Nepal

10. A.C. Chiang : Fundamental methods of Mathematical Economics

11. T.Yamnai : Mathematics for Economics

12. G.D. Pant : Calculus of Economics

13. Syd Vrry : Introductions to operational Research, Orient Logaman.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

OPTIONAL PAPER - 3

MATHEMATICAL STATISTICS

Unit 0 : Introductory

Definition, development, importance, scope and limitations of statistics. Diagrametical presentation of data.

Concept of a variable, tally marks, frequency and cumulative frequency, Basic principles for forming a frequency distribution, Graphical representation of frequency : histogram, frequency polygon, frequency curve, ogive.

Unit 1 : Measures of Central Tendency :

Concept and requisites of a good measures of central tendency, Averages, Derivation of formulae to compute arithmetic, geometric and harmonic means. Partition values : definition and computation of percentiles, quarties and deciles. Mode : Merits and demerits of various measures of central tendency. Mathematical properties of arithmetic, geometric and harmonic means.

Unit 2 : Measures of Dispersion

Concept and requisites of good measure of dispersion, various measures of dispersion quartile deviation semi-quartile deviation, mean deviations, variance, standard deviation and root-mean-square deviation, Determination of formulat to compute above measures of disper ns and their properties. Coefficient of variation. Momen: Definition and relationships between moments about arithmetic mean and arbitrary values, Charlier's check and Shepherd's corrections. Skewness : Concept and its measures, Ketosis : Concept and its measures.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 3 : Correlation and Regression

Simple Correlation : Scatter diagram, Concept of correlation, Coefficient of correlation and its properties, Bi-variate frequency case; Concept, derivations, properties and applications of a rank correlation co-efficient including cases of ties.
Definition of interclass-correlation coefficient.
Regression : Methods of least squares, plausible estimates. Properties of regression coefficients. Regression lines, fitting of straight line, parabola and exponential curves. Coefficient of determination.

Unit 4 : Partial and Multiple Correlationa and Regression

Derivation of partial and multiple correlation co-efficient (upto three variables and their properties. Residuals and their properties. Multiple regression (upto three variables.)

Unit 5 : Times Series

Introduction, components of the time series, secular trend, periodic movements. Random Variation, Analysis of Time series, Graphical method, semi-average method, Principle of least squares, Method of moving average, Methods of curve fittings by the principle of lest squares, Linear and parabolic trends.

Unit 6 : Index Number

Introduction; uses of Index Number; Types of Index Number, Problems in the construction of Index Number, Method of construct Index Numbers, simple (UN-weighted) Aggregate Method, weighted, Aggregate Method.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 7 : Set and Probability

Set : Concept of sets and operations. Probability : Introduction definition of sample space, events : exhaustive, equally likely mutually exclusive and independent events. Definition of probability. Additive law of probability. Concept of conditional probability, multiplicative law of probability. Generalization of the above laws. Statistical independence. Bayer's theorem (excluding future events).

Units 8 : Mathematical Expectation :

Concept of a random variable and probability mass function. Definition of mathematical expectation of random variable. Definition of mementos of random variables. Expectation of sum and products of independent random variables. Variance of a linear combination of random variables. Definition and properties of moment generating functions.

Unit 9 : Probability Distributions :

Concept of density function and distribution function, their properties. Discrete Distribution: Derivations, properties including moments and applications of Binomial and Poission distributions. Fitting of these distributions. Continuos Distribution : Derivations, properties and moments of normal distribution. Fitting of a normal distribution.

Unit 10 : Inference

Idea of sample and population. Parameters and statistics. Standard error of sample mean. Idea about point and interval estimation. Determination of confidence limits for sample mean. Properties of good estimations (concept only). Null hypothesis. Types of errors. Level of significance. Degree of freedom. Tests of singnificances based of t, F, X^2 tests.

Books Suggested :

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

1. S.C. Gupta and V.K.kapoor : Fundamental of Mathematical Statistics. S. Chand and Co., India.
2. J.N. Kapoor and, H.C. Saxena : Mathematical Statistics. S. Chand and Co., India.
3. A.M. Goon, M.K. Gupta and B.D. Gupta : Fundamental of statistics. Vol. 1, World press, India.
4. C.E. Weatherrbun : A First course in Mathematical Statistics, E.L.B.S. Low price Text Book, England.
5. J.K. Backhouse. : Statistics, An Introduction to test of Significance. Longmans, Green and Co. Ltd, England.
6. M.L. Singh : Probability. Singh's Publication Nepal.
7. H.B. Shrestha : Elementary Statistical Methods. Orient Longman, Calcutta, India.
8. S.C. Gupta : Fundamental of statistics, Himalaya publishing House.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

OPTIONAL PAPER - 4

NUMERICAL ANALYSIS

Unit 1: The Calculus of Finite differences

Introduction; Basic property of finite difference theory; Notations of finite Difference Calculus; Operators E and Δ;

Relation between E and Δ and their properties Relation between difference and differential operators Separation of symbols; Method of constructing a difference table; Differences of any order in terms of entries; Value of the function in terms of leading terms and leading difference. To show that the differences of a polynomial of degree n are constant and that of (n + 1)th and higher order are zero; Factorial functions; Differences of $x^{(n)}$; To show that x(-n) = $1/(x+n)^{(n)}$; Difference of $x^{-(n)}$; To express a polynomial in factorial notation; Differences of zero; Recurrence relation between $\Delta^n 0^m$, $\Delta^{n-1}0^{m-1}$ and $\Delta^n 0^{m-1}$; Location and effect of errors in tabular value; Exercises.

Unit 2 : Interpolation with Equal Intervals

Introduction; Meaning of interpolation; Assumptions for interpolation; Various methods of interpolation; The Various methods of curve fitting; The use of the calculus of finite differences; Interpolation with equal intervals; Newton Gregory formula for Forward and Backward Interpolation; Change of origin and scale; Subdivision of intervals; Special problems Examples on missing terms; Exercises.

Unit 3 : Interpolation with Unequal Intervals

Introduction; Notations for divided differences; Simple method to write down divided differences; Two simple

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

observations for divided differences; Theorems on divided differences ; Relations between ordinary differences and divided differences; Newton's divided difference formula for interpolation; Newton's Gregory formula for equal intervals as a particular case of Newton's divided difference formula; Shepherd's rule; Lagrange's formula for interpolation; Exercises.

Unit 4 : Central Differences

Introduction; Gauss central difference formula, Stirling's formula; Bessel's formula; Everett's; Fraser of Lozenge diagram; Shepherd's notations for central differences; Use of various interpolation formula; Exercise.

Unit 5 : Numerical Differentiation

Introduction; symbolic derivation of formula; Formula for derivatives without interpolation polynomials; Maximum and minimum values of a tabulated function; Lozenges diagrams for derivative formulas; Exercises.

Unit 6 : Numerical Integration

Introduction; General Quadrature formula; Trapezoidal rule; Simpson's one third rule; Simpon's three-eighth rule; Cote's method; some properties of Cote's numbers; Some deduction from Cote's formula MID ordinate rule. The Euler-Maclaurin's Summation Formula Stirling's approximation to factorials; Method of undetermined coefficients; Quadrature formulas based on central differences; Lozenge diagram for quadrature formula; Romberg integration; Use of extrapolation technique to numerical differntiation; Numerical double integration; Gaussian integration; Guass Quadrature formula; Legendre Gauss Quadrature; Variations in Gaussian quadrature; Lobatto's quadrature formula; Tchybcheff-Gauss quadrature formula; Exercises.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 7 : Remainder Terms in Various Interpolation and Quadrature Formula

Introduction; Error classification; Remainder Terms in Interpolation formula; Remainder terms of particular interpolation formula; remainder terms of the quadrature formula: Exercises.

Unit ८ : Equations

Introduction; Formulation of difference equation; Definitions and properties of deference equation; solution of a difference; equation Linear homogeneous difference equations with constant coefficients; Methods for solution of homogeneous linear difference equations, Linear homogeneous difference equations with variable coefficients; Non-homogeneous linear difference equations with constant coefficients; Non-homogeneous linear difference equations with variable efficient solution of some special types of difference equations; solutions of homogeneous difference equations of degree two; solution of simultaneous difference equations; Generating functions and difference equations, Matrix method to solve simultaneous difference equations, Applications of difference equations to Special problems, Exercises.

Unit 9 : Numerical Solution of ordinary Differential equations

Introduction, Euler's method; Modified Euler's Method; Euler's improved method solution by Taylor's series; Picards successive approximation method; Runge-Kutta methods; predictor corrector methods; Molne's method; A general approach to predictors and correctors; Simultaneous differential equations; diff. equation of second order; Numerov's method; exercises.

Unit 10 : Solution of Algebraic and Transcendental Equations

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Introduction; Derivatives of a polynomial by synthetic division; Graphical method; Analytic method; Bisection method; Convergence of bisection method; Method of false position (Reguli-Falsi method); convergence of Reguli-Falsi method; The Secant method; Convergence of the secant method; Newton-Raphson's method; comparison of Newton's method with Reguli-Falsi method; Newton's Iterative formula for finding the inverse, square roots etc. Newton's Method applied to polynomials; Rate of convergence of Newton's method; Rate of convergence of Newton's square root and inverse formula, Iterative method; Derivation of the sufficient condition; Condition for convergence of Newton Raphson's method; Criterion for ending the iteration; Bairstow's method; Graeff's root-squaring method; Nearly equal roots; Multiple roots; Newtons modified method; An iterative method for roots of a quadratic equation; Exercises.

Unit 11 : Matrix Inversion

Introduction; Gauss elimination method; Gauss- Jordan; Crout's method; Doolittle method; Choleski's method; Improvement in the accuracy of an inverse; The escalator method for matrix inversion; Inverse of a complex matrix, Exercises.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Unit 12 : Solution of system of Algebraic Equations

Introduction; Methods using matrices and determinants; A methods using the inverse of a matrix; A method using the determinants (Cramer's rule); Chows method for expansion of determinants; Methods based on successive elimination of the unknowns; Gauss method; Gauss-Jordan method; Crout's method; Triangularization method; Guess-seidel iterative method; Convergence of Gauss-Seidel method; Relaxation method; ilconditioned system, Newton's method for nonlinear system of equations; Iterative method; conditions for convergence iterative method; Conditions for convergence of iterative method; Exercises;

Book Suggested :

1. K.S. Kunz : Numerical Analysis.
2. Hildebrand : Numerical Analysis.
3. Goel & Mittal : Numerical Analysis.
4. H.C. Saxena : Finite differences and Numerial Analysis.

✡

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu